

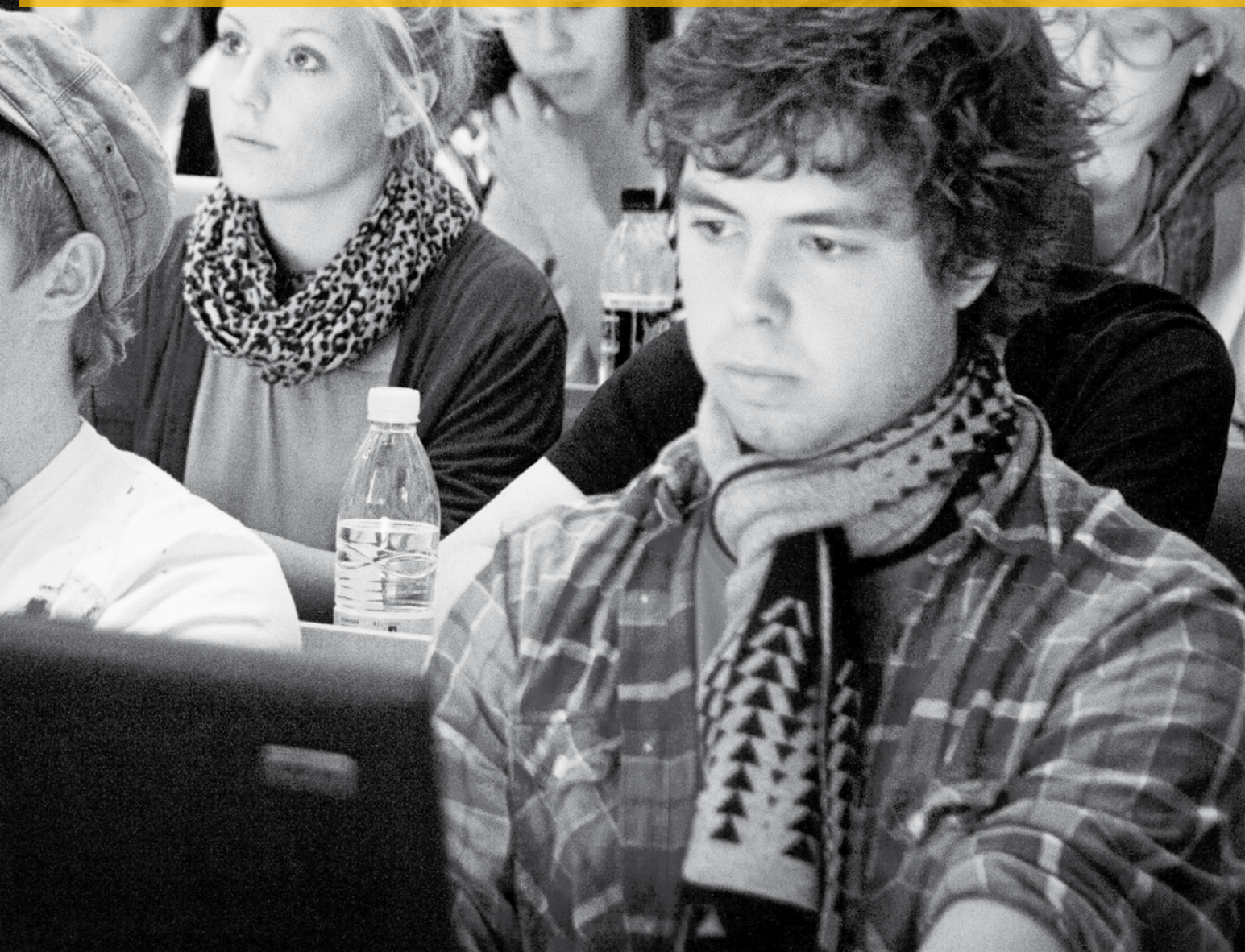
STUDIEMILJØ 2011

UNDERSØGELSE AF STUDIEMILJØET VED AARHUS UNIVERSITET

Rapport nr. 1 / Aarhus Universitet



AARHUS UNIVERSITET



STUDIEMILJØ2011

AARHUS UNIVERSITET

Rapport nr. 1

Aarhus Universitet

Anvendte betegnelser

AU: Aarhus Universitet

ST: Science and Technology

HE: Health

BS: Business and Social Sciences

AR: Arts

Det 'våde' område: ST + HE

Det 'tørre' område: AR + BS

Rapporter i serien *Studiemiljø2011, Aarhus Universitet*

Rapport nr. 1: Studiemiljø2011 – Aarhus Universitet

Rapport nr. 2: Studiemiljø2011 – Science and Technology

Rapport nr. 3: Studiemiljø2011 – Health

Rapport nr. 4: Studiemiljø2011 – Business and Social Sciences

Rapport nr. 5: Studiemiljø2011 – Arts

Rapport nr. 6: Studiemiljø2011 – Teknisk rapport

Analysegruppe

Torben K. Jensen, centerleder, lektor, Center for Læring og Uddannelse, Aarhus Universitet, tkj@clu.au.dk, www.clu.au.dk

Kim Jesper Herrmann, cand.scient.pol., ph.d.-stipendiat, kh@clu.au.dk

Anna Juul Bager, stud.scient.pol.

Eline Skjøttgaard Pallesen, stud.scient.pol.

Malte Kofoed Søndergaard, stud.scient.pol.

Marie Lyager, stud.scient.pol.

Tak for hjælpen

Tak til Marianne Kjær, Jørgen Alsbjerg og Karina Sørensen for udtræk af data fra de studieadministrative systemer.

Tak til Lone Niedziella og Marie Louise Ates og til webmastere og teknisk-administrativt personale for hjælp til PR og layout.

Tak til studieledere og prodekaner for deres opfordringer til studerende om at medvirke i undersøgelsen og tak til de mange undervisere, der gjorde opmærksom på undersøgelsen i deres undervisningstid.

Endelig tak til de 11.401 studerende, der tog sig tid til at besvare det elektroniske spørgeskema.

INDHOLD

1. Resume og oplæg til diskussion

Baggrund.....	7
Studiemiljø – en smal og en bred definition	8
Hovedresultater	9
Trivsel – de vigtigste faktorer	10
Trivsel – de vigtigste konklusioner	10
Nedbørstabelen	11
Oplæg til diskussion.....	14

2. Den teoretiske og empiriske baggrund

Teori om psykisk studiemiljø	18
Teoretiske ræsonnementer og spørgeskemaets opbygning	18
Analyse	22
Analysetrin	22

3. Hvor godt trives de studerende?

Psykisk trivsel på de enkelte hovedområder	24
Hvilke grupper af studerende trives bedst?	26

4. Undervisningskontekst

Faglig integration	29
Kontakten til underviserne	30
Case: De åbne døres politik.....	31
Læringsmål og alignment	32
Vejledning og tilbagemelding.....	36
Case: Mere feedback	37

5. Det sociale liv på studiet

Kontakt til medstuderende	38
Udbuddet af faglige og sociale arrangementer	39
Læsegruppeaktivitet	40
Ensomhed på studiet	41

6. Arbejdsindsats, arbejdsbyrde og stress

Tidsforbrug	43
Arbejdsbyrde	47
Stærke stress-symptomer	48

7. Diskriminering og chikane

Diskriminering	50
Chikane	52

8. Det fysiske og æstetiske studiemiljø

Tilfredsheden med de fysiske rammer	53
Uddannelsesstedets fysiske rammer	54
De studerendes daglige gang på studiet	55
De studerendes brug af universitetets lokaler	56

9. Kommunikation og e-læring

E-læring	58
----------------	----

Litteratur	61
-------------------------	-----------

Appendiks A: Svarprocenter og usikkerhed

Svarprocenter	62
Er data repræsentative?	62
Statistisk usikkerhed	63
Sammenligning af 2007- og 2011-tal	63

Appendiks B: Regressionsanalyse	65
--	-----------

Appendiks C: Regelgrundlag	66
---	-----------

Appendiks D: Nøgletal	67
------------------------------------	-----------

VELKOMMEN

Hvorfor overhovedet interessere sig for studiemiljøet?

Spørgsmålet er måske retorisk, men inden vi i de kommende kapitler rapporterer og kommenterer resultaterne fra Studiemiljø2011, finder vi det vigtigt at overveje, hvorfor det egentlig er vigtigt at beskæftige sig med, hvordan de studerende på Aarhus Universitet trives, og hvordan de oplever de rammer – faglige og sociale – som de færdes i til daglig.

Ét svar på spørgsmålet om, hvorfor vi bør interessere os for de studerendes arbejdsbetingelser, er: *Fordi vi skal*. Med loven om undervisningsmiljøvurderinger, der trådte i kraft i 2001, skal alle undervisningsinstitutioner hvert tredje år gennemføre en undersøgelse af det psykiske, fysiske og æstetiske undervisningsmiljø (Retsinformation, 2001).

Men Studiemiljø2011 går meget længere end at opfylde lovens mindstekrav, hvilket leder til det andet og mere retvisende svar: *Fordi vi vil*. Aarhus Universitet har

truffet beslutning om at styrke studiemiljøet, og herunder har det været vigtigt at lade indsatsen basere på et oplyst grundlag i form af en grundig og forskningsbaseret kortlægning af de studerendes trivsel.

Selv om et godt studiemiljø således er et mål i sig selv, er det samtidig en nødvendighed for, at de ambitioner, som man har fra Aarhus Universitets side om at bidrage til et stadigt stigende uddannelsesniveau i samfundet, kan indfries. Studiemiljø2011 inddrager spørgsmål fra mere end 40 års forskning i universitetspædagogik om forhold, som påvirker læringsudbyttet. Derfor er det tredje svar på det indledende spørgsmål: *Fordi det styrker kvalificeringen af vores bachelorer og kandidater*.

Det fjerde og sidste argument handler om effektivitet: *Fordi det kan betale sig*. En undersøgelse af frafald på Aarhus Universitet har vist, at den sociale og især den faglige integration har betydning for, om de studerende bliver på deres studie eller ej.

1. RESUME OG OPLÆG TIL DISKUSSION

Baggrund

Aarhus Universitet har som ét af sine fire strategiske hovedmål at være blandt de allerbedste undervisningsinstitutioner for forskningsbaserede uddannelser.

Aarhus Universitet er forpligtet til – i medfør af Lov om Undervisningsmiljøvurdering – hvert 3. år at undersøge undervisningsmiljøet på sine uddannelser og udarbejde rapporter og handlingsplaner. Aarhus Universitet udviklede i efteråret 2007 et undersøgelsesdesign for det *psykiske* studiemiljø og gennemførte en grundig analyse, der tilvejebragte en omfattende, nuanceret, pålidelig og relevant viden om studiemiljø og trivsel på universitetets mange uddannelser.

Analysen dannede grundlag for beslutninger i studienævn og blandt studie- og institutledere. I foråret 2011 er undersøgelsen blevet gentaget i en udvidet udgave, idet den dels nu også indeholder spørgsmål om de studerendes oplevelse af deres *fysiske og æstetiske* studiemiljø, dels muliggør analyser af *udviklingen* i studiemiljøet i perioden fra 2007 til 2011.

Alle studerende på heltidsstudier ved Aarhus Universitet – dvs. godt 30.000 – er blevet opfordret til via et elektronisk spørgeskema at besvare en række spørgsmål om trivsel, kontakt til medstuderende og undervisere, undervisningens organisering, det sociale liv på studiet, arbejdsbyrde, arbejdsindsats, stress, oplevelse af de fysiske og virtuelle rammer omkring deres uddannelse mm. Undersøgelsen har endvidere været tilrettelagt således, at de studerendes svar på spørgeskemaet har kunnet kombineres med en række

oplysninger fra det studieadministrative system om samme studerendes studieforløb. Endelig indgår i datasættet ca. 400 siders tekst fra de studerendes svar på to åbne spørgsmål sidst i spørgeskemaet om henholdsvis det psykiske og det fysiske studiemiljø. De to sæt af data – samt tilsvarende data fra 2007 – giver tilsammen et unikt og rigt datamateriale.

Tabel 1.1.

Oversigt over svarprocenter. Fuldtidsstuderende (N), antallet af svar (n).

	N	n	%
AU	30.608	11.401	37%
ST	3.912	1.786	46%
HE	3.222	1.374	43%
BS	12.918	4.947	38%
AR	10.556	3.294	31%

Note: Til sammenligning var svarprocenten for lignende undersøgelser 19 på Københavns Universitet, 17 på Aalborg Universitet og 17 på Syddansk Universitet. Svarprocenten på AU i 2007 var 29.

I alt tog 11.401 studerende sig tid til at besvare spørgeskemaet. Der er således tale om den største undersøgelse nogensinde blandt studerende på AU.

Studiemiljø – en smal og en bred definition

I lovens forstand er studiemiljø sammensat af det fysiske, æstetiske og psykiske studiemiljø. Undersøgelsen her vedrører det psykiske studiemiljø og de aspekter af det fysiske og æstetiske studiemiljø, der vedrører de studerendes vurdering af de fysiske, æstetiske og virtuelle omgivelseres funktionalitet med henblik på læring og socialt samvær. De aspekter af det fysiske studiemiljø, der vedrører sikkerhed og sundhed, og som det kræver særlig ekspertise at vurdere, kortlægges i en anden undersøgelse forestået af AU HR, Organisationsudvikling og arbejdsmiljøenheden.

Aarhus Universitet brød i 2007 nyt land ved at udvikle et undersøgelsesdesign og gennemføre en grundig, teoretisk funderet undersøgelse af studiemiljøet ved en dansk videregående uddannelse. Undersøgelseskonceptet tog afsæt i teori og forskningsresultater vedrørende psykisk arbejdsmiljø, stress og coping, læring og organisering af universitetsundervisning, trivsels- og frafaldsanalyser ved videregående uddannelser, tilfredshedsundersøgelser ved videregående uddannelser samt regelgrundlaget for UndervisningsMiljøVurderinger (UMV). Konceptet ligger også til grund for Studiemiljø2011.

I analysen er psykisk studiemiljø som udgangspunkt defineret som *trivsel*, forstået som en kombination af, i hvilket omfang de studerende generelt føler sig *godt tilpas*, og i hvilket omfang de overordnet set erklærer sig *tilfreds* med deres studier. Denne definition af psykisk studiemiljø kan betegnes som 'smal'. En mere 'bred' definition af psykisk studiemiljø kunne også inkludere fænomener som (fravær af) *stress*, *ensomhed* og forskellige former for *chikane*, fænomener som eroderer trivsel, arbejdsevne og arbejdsglæde og *tillid til egen formåen (self-efficacy)*, som er en vigtig ressource i forhold til netop arbejdsevne, arbejdsglæde og trivsel. Disse fænomener indgår i datasættet og

analyserne, men indgår ikke definatorisk i psykisk studiemiljø. Den empiriske udforskning af relationerne mellem trivsel og eksempelvis stress og ensomhed er således en del af analysen. Hvor ikke andet er nævnt, anvendes den 'smalle' definition som den grundlæggende afhængige variabel.

Trivsel antages også at afhænge af de studerendes perception af den studiesociale kontekst – *kontakt til medstuderende, fravær af ensomhed, udbud af faglige og sociale arrangementer, læsegruppeaktivitet, arbejdsindsats og arbejdsbyrde* – og deres perception af deres studiesituation: *Kontakt til undervisere, faglig integration, undervisningens organisering, muligheder for vejledning og feedback på faglige præstationer, transparens i faglige krav og eksamenskrav samt oplevelse af fysiske og virtuelle rammer*.

Trivsel ventes endvidere at variere efter organisatorisk kontekst: *Studie* (institut/hovedområde) og *studietrin* (BA, kandidat, sidefag, speciale, ph.d.).

Endelig forventes de studerendes bagage og erfaringer ved studiestart i form af køn, alder og generel tillid til egen formåen at have betydning for deres trivsel.

Studiemiljø i den bredeste betydning kan defineres som det samlede billede af studiet, der tegnes af de studerendes score på alle de omtalte variabler.

Analysedesignet tager ikke bare sigte på at kortlægge *niveauet* af trivsel. Sigtet er også at *kortlægge, hvilke faktorer*, der betyder noget for god trivsel på de enkelte uddannelser, og beskrive *udviklingen* i trivslen og de bagvedliggende parametre. Målet er, at man på de enkelte uddannelser kan værne om og styrke de positive elementer i studiemiljøet, ændre på de negative faktorer og vurdere effekten af de tiltag, der har været taget som opfølgning af den forrige studiemiljøundersøgelse.

Hovedresultater

Studiemiljøet ved Aarhus Universitet har det overordnet set godt. Over 86 procent af de studerende svarer umiddelbart, at de generelt føler sig rigtig godt tilpas på deres studie, og over 85 procent svarer, at de overordnet set er tilfredse eller meget tilfredse med deres studie, hvilket er en stigning på 1-2 procentpoint i forhold til 2007. 8-10 procent er mere indifferente, og kun 5 procent svarer, at de ikke trives og/eller er utilfredse med deres studie.

Tabel 1.2.

Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie

Helt uenig	1,3%
Overvejende uenig	4,2%
Hverken eller	8,2%
Overvejende enig	39,5%
Helt enig	46,7%

Tabel 1.3.

Hvor tilfreds er du med studiet overordnet set?

Meget utilfreds	0,7%
Utilfreds	4,3%
Hverken eller	9,5%
Tilfreds	56,9%
Meget tilfreds	28,6%

Den fortsat generelt høje grad af trivsel og tilfredshed med studierne ved Aarhus Universitet er i sig selv et vigtigt hovedresultat i Studiemiljø2011.

Som en uddannelsesinstitution, der ønsker højeste grad af professionalisme i uddannelses- og undervisningsaktiviteterne, er der grund til at glæde sig over det høje niveau. Men der er også grund til at analysere, hvad der kan gøres bedre på hvilke studier, samt hvilke initiativer siden 2007, der har haft den ønskede virkning, og hvilke, der ikke har haft denne virkning.

I kapitel 1 sammenfattes i tekst og tal undersøgelsens vigtigste resultater vedrørende *kvaliteten og udviklingen* i studiemiljøet ved Aarhus Universitet, de væsentligste *konstituerende elementer* i et godt studiemiljø samt på den baggrund et oplæg til diskussion til universitetsledelsen, studieledelser og studienævn. En mere udførlig beskrivelse af det teoretiske og metodiske udgangspunkt for analysen findes i kapitel 2. Den overordnede beskrivelse af trivsel på Aarhus Universitet gives i kapitel 3. I kapitel 4 beskrives og analyseres en række nøgletal for de fire hovedområder vedrørende de studerendes oplevelse af undervisningen og deres studiesituation. De studerendes oplevelse af deres studiesociale kontekst analyseres i kapitel 5. I kapitel 6 analyseres de studerendes tidsforbrug, oplevelse af arbejdsbyrde og stress. I kapitel 7 beskrives og analyseres mobning, diskriminering og chikane. I kapitel 8 analyseres de studerendes opfattelser af det fysiske og æstetiske studiemiljø, og i kapitel 9 analyseres deres opfattelse af kommunikation og e-læring. Endelig finder man i appendikset oplysninger af mere teknisk art om svarprocenter, repræsentativitet, statistisk usikkerhed, en tabel med regressionskoefficienter, centrale paragraffer fra Lov om UndervisningsMiljøVurdering og nøgletal om VIP/studenterratio på AU.

Foruden hovedrapporten her er der udarbejdet en rapport for hvert hovedområde med analyser og resultater brutt ned på de enkelte studier/institutter. Endelig foreligger der en udførlig teknisk rapport for undersøgelsen (se indersiden af omslaget ovenfor). Den tekniske rapport findes sammen med rapporterne på www.au.dk/studiemiljo2011.

Trivsel – de vigtigste faktorer

De studerendes trivsel påvirkes af mange ting, men de forskellige faktorer er ikke lige vigtige.

Analysen viser, at de faktorer, der påvirker trivslen blandt de studerende på Aarhus Universitet *stærkest* – uanset uddannelse, personlig bagage og studiesituation – er, hvad der her er kaldt

1. *følelsen af at være fagligt integreret*, dvs. at interessen for studiets fagområde er steget i løbet af studiet, og at den studerende føler sig som en del af et fagligt fællesskab, og
2. *god kontakt til medstuderende*, der opleves som generelt imødekommende, nemme at få kontakt til og følelsen af at være en del af et større socialt fællesskab.

De næstvigtigste faktorer for trivsel er:

3. *fravær af ensomhed* og
4. *oplevelsen af, at undervisningen er hensigtsmæssigt organiseret* med et logisk forhold

mellem læringsmål, eksamenskrav og undervisningsaktiviteter.

Af betydning for trivsel er endvidere prioriteret efter vigtighed:

5. Et alsidigt udbud af sociale og faglige arrangementer
6. God kontakt til undervisere
7. Generel tilfredshed med det fysiske studiemiljø
8. Fravær af stærke stresssymptomer
9. Læsegruppeaktivitet
10. Mulighed for vejledning og feedback på faglige præstationer

Endvidere oplever de få studerende, der har været udsat for *chikane* af den ene eller anden art, et stærkt dyk i trivsel. Endelig er der en tendens til, at studerende med stærk tillid til egen formåen (self-efficacy) trives bedre.

Trivsel – de vigtigste konklusioner

Helt overordnet er det psykiske studiemiljø ved Aarhus Universitet godt. Langt de fleste studerende befinder sig godt på – og er tilfredse med – deres uddannelser. De studerende på Health og Science and Technology trives lidt bedre end de studerende på henholdsvis Business and Social Sciences og Arts.

De studerende trives godt, fordi langt hovedparten af dem føler sig godt fagligt integreret på deres uddannelser, har gode kontakter til deres medstuderende i deres daglige studiepraksis og ikke oplever ensomhed i dagligdagen. Endvidere trives de godt, fordi de i vidt omfang finder undervisningen hensigtsmæssigt tilrettelagt og generelt finder de undervisere, de kommer i kontakt med, imødekommende.

Der er i perioden 2007-2011 sket en lille stigning i den generelle trivsel, hvilket kan hænge sammen med, at der er sket en lille stigning i andelen af studerende, der finder deres medstuderende imødekommende. Endvidere finder flere studerende i 2011 end i 2007, at underviserne er nemme at opnå personlig kontakt med. Endelig er der sket en meget betydelig forøgelse af andelen af studerende, der finder, at undervisningen er bedre organiseret og de faglige krav mere

transparente, ligesom mulighederne for at få vejledning og feedback er lidt forbedrede.

To tredjedele af de studerende er overordnet set tilfredse med de fysiske rammer og oplever generelt deres uddannelsessted som et rart sted at opholde sig, men kun halvdelen af de studerende oplever, at de kan finde en læseplads og plads til læsegruppearbejde, når de har brug for det.

De fleste oplever, at deres undervisere er gode til at bruge de elektroniske læringsplatforme til distribution af undervisningsmateriale, men mindre end hver fjerde oplever, at underviserne bruger læringsplatformene som aktive læringsredskaber.

I lighed med 2007 er mange studerende i 2011 ikke fuldtidsstuderende, idet de fleste klarer både studier og erhvervsarbejde inden for rammerne af en almindelig arbejdsuge. Der er her betydelige forskelle mellem uddannelser og hovedområder.

Selvom mulighederne for at få vejledning og feedback er forbedrede siden 2007, er det stadig færre end halvdelen af de studerende, der oplever mulighederne som gode.

Der er i perioden 2007-2011 sket et fald i andelen af studerende, der arbejder i læsegrupper, hvilket tyder på en øget individualisering af studiepraksis.

Mere end hver 10. studerende angiver, at de ofte eller altid i dagligdagen har stærke stress-symptomer, og gruppen vokser til hver tredje i eksamensperioderne.

Aarhus Universitets studerende er stort set forskånet for problemer vedrørende mobning og chikane. Kun 1

procent anfører at have været udsat for mobning inden for det sidste år, hvilket sammenlignet med gennemsnit for danske skoler og arbejdspladser er særdeles lave tal. Vedrørende oplevelsen af diskriminering, så er tallene på AU generelt meget lave (0-3 procent), men blandt udenlandske studerende er de betydeligt højere.

Nedbørstabelen

På de følgende sider vises Tabel 1.4, også kaldet nedbørstabelen. Tabellen viser en lang række – men ikke alle – spørgsmål, som har været stillet de studerende i undersøgelsen. Først afrapporteres tallene for de to spørgsmål, som udgør de studerendes trivsel. Herefter følger spørgsmålene i en rækkefølge, der er bestemt af, hvor stærkt de indvirker på trivslen.

Herunder er angivet en kort læsevejledning til tabellen, ligesom der også er gjort rede for farvelægningen af tabellen. Jo lysere farver, desto bedre resultater. Mørke farver tyder på punkter, som bør give anledning til særlig opmærksomhed.

Læsevejledning til Tabel 1.4. – Eksempel fra ST

	ST	Kemi
Trivsel		
Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie (1)	89%	88%
88 procent af de studerende på Kemi svarer, at de er helt eller overvejende enige i, at de generelt føler sig rigtig godt tilpas på studiet.	88%	88%

Tallene i tabellen viser, hvor stor en andel af de studerende på det givne studie, der har erklæret sig enige i udsagnet til venstre i tabellen – her: "Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie". Tallet i parentes efter udsagnet viser, hvilke svarkategorier der knytter sig til spørgsmålet. (1) Procentandel, der erklærer sig "Helt enig" eller "Overvejende enig", (2) Procentandel, der erklærer sig "Meget tilfreds" eller "Tilfreds", (3) Procentandel, der svarer "Altid" eller "Ofte", (4) Procentandel, der svarer "Meget god" eller "God", (5) Procentandel, der svarer "Meget ofte" eller "Ofte".

Farvelægning af Tabel 1.4.

80-100%
60-79%
40-59%
20-39%
0-19%

Felterne i tabellen er farvet i fem forskellige nuancer. Den lyseste nuance svarer til, at 80-100 procent af de studerende har erklæret sig enige i udsagnet til venstre i tabellen. De næste nuancer svarer til henholdsvis 60-79, 40-59 og 20-39 procent, mens den mørkeste farve svarer til, at procentandele på 0-19 har erklæret sig enige i udsagnet.

Jo mørkere farve, desto større grund har hovedområder og institutter til at drøfte, om de har et problem, der skal gøres noget ved.

Skalaen er vendt for negativt ladede udsagn, fx "Har du oplevet stærke stress-symptomer i forbindelse med dit studie? - I dagligdagen". For spørgsmål som dette svarer den lyseste kategori til, at 0-10 procent har erklæret sig uenige i udsagnet.

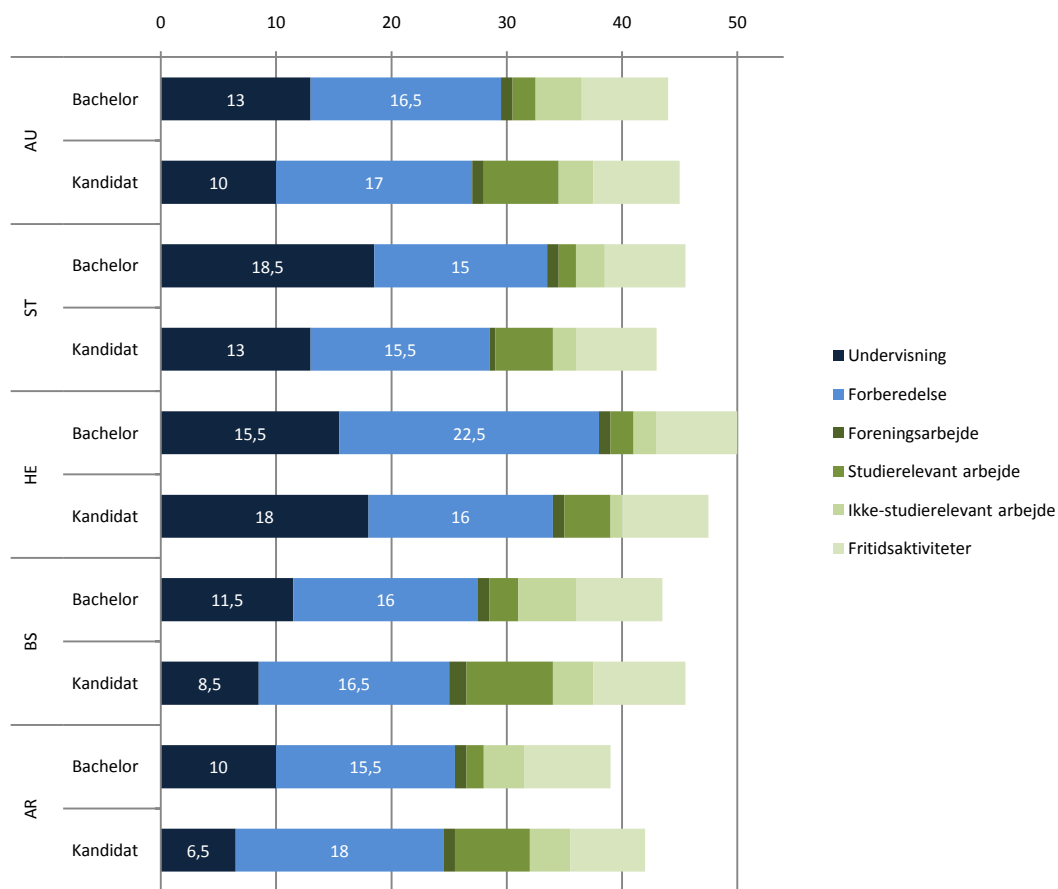
Tabel 1.4.
Sammenfatning af nøgletal.

	AU 2007	AU 2011	ST	HE	BS	AR
Trivsel						
Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie (1)	84%	86%	89%	90%	86%	84%
Hvor tilfreds er du med studiet overordnet set? (2)	84%	85%	88%	93%	83%	84%
Faglig integration						
Min interesse i studiets fagområde er vokset, siden jeg startede på studiet (1)	85%	85%	81%	92%	83%	86%
Studiet har bidraget til, at jeg føler mig som del af et fagligt fællesskab (1)	73%	75%	77%	90%	72%	73%
Kontakt til medstuderende						
De andre studerende er generelt imødekommende (1)	83%	86%	91%	90%	82%	88%
Jeg føler mig som en del af et større fællesskab på mit studie (1)	55%	57%	64%	75%	53%	51%
Hvordan vurderer du muligheden for social kontakt til medstuderende? (4)	75%	75%	80%	89%	75%	65%
Ensomhed						
I dagligdagen (3)	9%	9%	7%	6%	9%	10%
Læringsmål og alignment						
Læringsmålene for de enkelte undervisningsforløb er klart formulerede og klart kommunikerede (1)	46%	64%	62%	63%	64%	64%
Der er god overensstemmelse mellem læringsmål og eksamenskrav (1)	55%	61%	65%	65%	56%	66%
De valgte undervisningsformer støtter mit læringsarbejde med henblik på opfyldelse af læringsmål og eksamenskrav (1)	56%	61%	69%	66%	56%	63%
Der er klare informationer om, hvad der fagligt set forventes af mig som studerende (1)	53%	65%	67%	70%	63%	63%
Kravene til prøver og eksaminer er klart formulerede og klart kommunikerede (1)	47%	61%	64%	63%	58%	62%
Faglige og sociale arrangementer						
Hvordan vurderer du udbuddet af faglige arrangementer?	73%	75%	70%	84%	78%	70%
Hvordan vurderer du udbuddet af sociale arrangementer?	76%	76%	75%	88%	80%	63%
Kontakt til undervisere						
De fleste undervisere er nemme at opnå personlig kontakt til (1)	65%	72%	80%	63%	69%	74%

	AU 2007	AU 2011	ST	HE	BS	AR
De undervisere, jeg har haft kontakt til, virker generelt interesserede i de studerende (1)	76%	80%	86%	79%	77%	84%
Fysisk og æstetisk studiemiljø						
Jeg er overordnet tilfreds med de fysiske rammer på mit uddannelsessted (2)	-	67%	76%	68%	66%	62%
De fysiske rammer gør det rart at opholde sig på mit uddannelsessted (2)	-	68%	77%	69%	70%	62%
Stærke stress-symptomer						
Har du oplevet stærke stress-symptomer i forbindelse med dit studie? I dagligdagen (3)	13%	11%	13%	8%	10%	12%
Har du oplevet stærke stress-symptomer i forbindelse med dit studie? Op til eksamen (3)	35%	32%	26%	37%	31%	34%
Læsegruppe						
Er du en del af en læsegruppe, eller har du en læsemakker (til daglig)? (5)	52%	45%	43%	54%	46%	43%
Vejledning og tilbagemelding						
Der er gode muligheder for at få vejledning om mine faglige præstationer (1)	41%	45%	53%	33%	40%	52%
Der er gode muligheder for tilbagemelding om mine faglige præstationer til eksamen eller større opgaver (1)	38%	42%	42%	30%	41%	48%
Uddannelsesstedets fysiske rammer						
Når jeg har brug for en læseplads, kan jeg for det meste finde en (1)	-	55%	59%	54%	43%	72%
Der er for det meste et sted, hvor jeg kan sidde sammen med min læsegruppe/-makker, når jeg har brug for det (1)	-	53%	61%	52%	39%	69%
På mit uddannelsessted ser man ofte underviserne uden for undervisningslokalerne (fx på gange og fællesarealer) (1)	-	37%	62%	24%	30%	40%
Brug af elektroniske læringsplatforme						
Mine undervisere er generelt gode til at bruge de elektroniske læringsplatforme til at distribuere undervisningsmateriale (1)	-	81%	86%	55%	86%	81%
Mine undervisere er generelt gode til at bruge de elektroniske læringsplatforme til at aktivere de studerende (1)	-	23%	20%	11%	23%	27%

Figur 1.1.

Hvor mange timer har du brugt på følgende aktiviteter? Timer per uge, bachelor- og kandidatstuderende



Note: Tallene inkluderer ikke ph.d.-studerende og specialestuderende. Tallene er afrundet til nærmeste halve time.

Oplæg til diskussion

Ét af undersøgelsens hovedresultater er, at et godt studiemiljø med høj trivsel for de studerende først og fremmest er knyttet til de studerendes 'arbejde' på universitetet, dvs. til (1) deres *interesse* i faget og deres *integration* i et fagligt fællesskab, (2) deres forhold til deres kollegaer(/medstuderende), (3) arbejds(/undervisnings) tilrettelæggelse og (4) forholdet til deres 'ledere'(/undervisere). Udbuddet af faglige og sociale arrangementer er ikke uden betydning, men trivslen afgøres af 'arbejdet' snarere end af 'festerne'. Samme faktorer afgør frafald og fastholdelse.

Det betyder, at universitetet/de enkelte uddannelser i tilrettelæggelsen af undervisningen/kerneaktiviteten har ganske mange muligheder for at påvirke de studerendes trivsel, da den berører alle fire relationer.

Det anbefales, at man på de enkelte uddannelser – med afsæt i hovedrapporten og de enkelte hovedområderapporter – bl.a. drøfter følgende:

1. Undersøgelsen viser, at der uændret er en stor *faglig interesse* hos de studerende, og mange oplever at være en del af et fagligt fællesskab. Ledelsen og underviserne bør diskutere, hvad de yderligere kan gøre for at fastholde og udbygge den faglige integration: Hvordan skal curriculum på første semester tilrettelægges for i videst muligt omfang at 'lukke faget op' for de studerende, så interessen fastholdes og øges? Hvordan løser underviserne på 1. semester opgaven med både at introducere til faget, forskning, instituttets eksperter og universitetsundervisning generelt? Hvordan tilrettelægges undervisning på kandidatuddannelser, så kandidatstuderende fra forskellige fag kan føle sig integreret i fagmiljøet? Hvordan etableres

følelsen af at være en del af et fagligt fællesskab i et større internt uddannelsesmarked på AU?

2. De studerendes relationer til deres medstuderende kan påvirkes betydeligt ved, at undervisningen tilrettelægges på måder, der både efterspørger og skaber arbejdsfællesskaber blandt de studerende. Ledelsen og underviserne bør drøfte, hvordan undervisningen bedst tilrettelægges i de ofte få konfrontationstimer, så det muliggør, at de studerende alene og ikke mindst i læsegrupper selvstændigt kan arbejde hensigtsmæssigt og vedholdende med stoffet mellem timerne. Mange kandidatstuderende, sidefagsstuderende og studerende, hvis læsegruppe er faldet fra hinanden, efterspørger hjælp til at etablere nye læsegrupper. Ledelsen og underviserne bør drøfte, hvordan de kan facilitere dannelsen og gendannelsen af læsegrupper – fx gennem oprettelsen af en 'læsegruppebørs' – og tage stilling til, om tendensen til en tilsyneladende mere individualiseret studiepraksis blandt de studerende er hensigtsmæssig.
3. Ti procent af de studerende tilkendegiver, at de føler sig *ensomme* i hverdagen og 16 procent i eksamensperioder. Disse gennemsnitstal dækker over meget store forskelle mellem forskellige BA- og kandidatuddannelser. Ledelsen og underviserne bør granske tallene og identificere 'lommerne' med mange ensomme og invitere til en drøftelse af, hvordan den ufrivillige ensommes studiesituation kan ændres. Af det kvalitative materiale fremgår det, at bl.a. kombinationen af få timer og forelæsningsform i undervisningen skaber mange ensomme studerende. Man bør således her igen overveje de valgte undervisningsaktiviteter både med henblik på læring og trivsel, og måske kan sociale medier som Facebook og lignende også anvendes i forsøget på at bringe studerende, der ønsker det, sammen i læsegrupper og makkerpar.
4. Én af de mest iøjnefaldende positive ændringer i *Studiemiljø2011* vedrører parameteren *undervisningens organisering*. De studerende oplever i langt højere grad end tidligere en klar sammenhæng mellem undervisningsforløbenes læringsmål, eksamensformer og eksamenskrav og valgte undervisningsformer. Denne 'alignment' skaber transparens og en mere logisk motivationsstruktur for de studerende. Udviklingen her skyldes bl.a. det store arbejde med at implementere den nye karakterbekendtgørelse, hvor karakterer defineres som grader af opfyldelse af fagets læringsmål. Selvom nu ca. to tredjedele af de studerende oplever større klarhed og sammenhæng her, er der stadig mange undervisningsforløb på de forskellige uddannelser, der har brug for en reformulering af læringsmål og tilpasninger af eksamens- og undervisningsformer. Ledelsen og underviserne bør drøfte, hvordan alignment og transparens i fagene generelt kan øges, herunder hvordan afstanden mellem undervisningsaktiviteter og eksamensaktiviteter mindskes (jævnfør også nedenfor).
5. Undersøgelsen peger på, at det er relativt nemt for de studerende at få kontakt til underviserne. Men samtidig peger også *Studiemiljø2011* på, at den faglige vejledning og underviserens feedback på de studerendes faglige præstationer godt kan forbedres. Vejledning og feedback er essentielle undervisningsaktiviteter på forskningsbaserede uddannelser, der mellem andet også vil lære sine studerende at anvende fagernes teori og forskningsmetode og omgang med fagernes data og kilder i egne selvstændige undersøgelser. Ledelsen og studielederne bør overveje, om det er muligt at prioritere denne del af uddannelsen yderligere, og herunder om brug af organiseret peer-feedback og e-læringsaktiviteter kan frigive ressourcer til feedback. Endvidere kan ledelsen og underviserne overveje, om der er behov for at styrke vejledernes vejledningskompetencer.
6. *Studiemiljø2011* viser, at mange studerende ved AU i praksis ikke er fuldtidsstuderende, selvom de er indskrevet på fuldtidsstudier. Mønsteret er det samme som i *Studiemiljø2007*. Der er betydelige forskelle mellem de enkelte hovedområders uddannelser. Aarhus Universitet fandt i 2007 ikke, at mønsteret er tilfredsstillende. Problemstillingen om de studerendes arbejdsindsats er blevet analyseret og diskuteret indgående, og en række initiativer er blevet taget. Ledelsen og underviserne bør i lyset af tallene i *Studiemiljø2011* igen drøfte, hvilket behov og hvilke muligheder ledelsen og underviserne har for at øge de studerendes arbejdsindsats. Drøftelserne bør bl.a. tage afsæt i, at mange studerende af velovervejede og rationelle grunde ikke er fuldtidsstuderende. Mange studerende vælger at sætte tempoet ned for at kunne yde mere i de enkelte fag og derved få højere karakterer eller for at få tid til at få nyttige ting på de-

res CV for dermed at stå bedre ved jobsøgninger. Drøftelserne bør også omhandle mulighederne for at skaffe flere ressourcer til undervisning med henblik på at øge mængden af timer, herunder især måske mængden af vejledning og feedback. Disse overvejelser må ske under hensyntagen til, at medarbejderne allerede har meget lange arbejdsdage. Effekten af den øgede undervisning på det tørre område som følge af den statslige forhøjelse af STÅ-taksterne til uddannelserne på det samfundsvidenskabelige og humanistiske område (Business and Social Sciences og Arts) i 2010 har ikke kunnet nå at sætte sig spor i de studerendes svar i herværende undersøgelse. Endelig bør ledelsen og underviserne – først og fremmest på det 'tørre' område – overveje, hvordan de inden for givne rammer kan undgå, at nogle studerendes læring, motivation og trivsel forsvinder ned mellem (i) meget få undervisningstimer (ofte domineret af forelæsninger), (ii) uklare læringsmål og faglige forventninger, (iii) meget lidt feedback fra underviserne, (iv) lille arbejdsindsats og (v) meget få ugentlige timers tilstedeværelse på universitetet.

7. Undersøgelsen viser, at Aarhus Universitet har infrastrukturen vedrørende e-læring på plads i den betydning, at så godt som alle undervisningsforløb understøttes af en hjemmeside i ét af fire Learning Management Systems (LMS), og at både undervisere og studerende næsten overalt på Aarhus Universitet har vænnet sig til at bruge disse systemer. Undersøgelsen viser endvidere, at LMS'erne helt overvejende bruges som 'posthuse' til distribution af undervisningsmateriale og ikke som læringsrum. Ledelsen og underviserne bør drøfte, hvordan man på de enkelte uddannelser kan implementere Aarhus Universitetets nyligt vedtagne *Educational IT*-politik. Den formulerer en målsætning om – over en kort årrække – at gentænke hovedparten af uddannelsernes undervisningsforløb med henblik på at anvende e-læring til i højere grad at strukturere de studerendes læringsarbejde og aktivere dem mere før, under og efter konfrontationstimerne.
8. To tredjedele af de studerende er overordnet set tilfredse med de fysiske rammer og finder generelt, at deres uddannelsessted er et rart sted at opholde sig, men kun halvdelen af de studerende oplever, at de kan finde en læseplads og plads til

læsegruppearbejde, når de har brug for det. Den hyppigst forekomne kommentar til de fysiske rammer i det kvalitative materiale er ønsket om bedre muligheder for på uddannelsen at kunne finde et sted at arbejde alene og sammen med læsegrupper. Ledelsen og underviserne bør drøfte, *i hvilket omfang* de ønsker at imødekomme dette ønske, og inden for hvilket tidsperspektiv *det er muligt* at etablere flere studenterarbejdspladser, og så bør man kommunikere dette til de studerende. Ledelsen og underviserne bør i deres overvejelser medtage, at den kommende satsning på e-læring i campus-undervisningen på AU formodentlig vil *øge* behovet for studenterarbejdspladser.

9. Mere end hver tiende studerende angiver, at de 'ofte' eller 'altid' i dagligdagen har stærke stress-symptomer, og gruppen vokser til hver tredje i eksamensperioderne. Givet definitionen på stærke stress-symptomer, som har været anført i forbindelse med spørgsmålet i spørgeskemaet, må tallene vurderes som høje. *Stress i dagligdagen* kan skyldes mange forskellige faktorer, som ikke alle er studierelaterede. Det kvalitative materiale i undersøgelsen giver imidlertid nogle hints om, hvilke studierelaterede forhold, der først og fremmest frustrerer og nogle gange stresser de studerende: På *Science and Technology* nævnes kombinationen af kvarter-struktur, hvor undervisningsforløb typisk varer 7 uger plus en eksamensuge, og mange undervisningsforløb af størrelsen 5 ECTS, som til sammen medfører, at de studerende følger og går til eksamen i op til 4 x 3 fag om året. Denne høje eksamensfrekvens og de få fridage hen over året finder mange studerende stressende i sig selv. Dertil kommer, at den mindste forsinkelse på undervisningsmaterialer og oplysninger fra undervisere og administration sætter dem bagud i forhold til undervisningsplanerne. På *Health* er der udvalgte semestre, som mange studerende udpeger til at have en ekstrem arbejdsbyrde, og som nogle studerende 'knækker' på. På *Business and Social Sciences* er én af de hyppigst kommenterede kilder til frustration den konkurrenceorienterede tone blandt de studerende (herunder at have det mest interessante cv). På *Arts* er den gennemgående kilde til frustration de få undervisningstimer og den sparsomme feedback, der både giver usikkerhed om eget fagligt niveau og få muligheder for at møde medstuderende. *Eksamens-stress* kan for-

modentlig ikke udryddes, men nok formindskes. Et af midlerne kunne være at skabe større overensstemmelse mellem undervisningsaktiviteterne i forløbene og eksamensaktiviteterne. Endelig er der studerende fra alle hovedområderne, der efterspørger mulighed for sociale aktiviteter uden alkohol. Ledelsen og underviserne bør overveje deres handlemuligheder i forhold til de nævnte – og andre – aspekter af stress.

10. Endelig har Aarhus Universitet en udfordring vedrørende trivsel og internationalisering, idet udenlandske studerende trives lidt mindre godt end

danske studerende. En del af forklaringen kan være, at en større andel af udenlandske studerende end danske føler, at de har været udsat for forskelsbehandling. Af det kvalitative materiale fremgår bl.a., at de udenlandske studerende oplever danske studerende som høflige og hjælpsomme, men ikke parate til at lukke udenlandske studerende ind i arbejdsgrupper, læsegrupper og sociale sammenhænge. Ledelsen og underviserne bør overveje initiativer i forhold til internationaliseringens udfordringer for trivsel blandt både danske og udenlandske studerende.

2. DEN TEORETISKE OG EMPIRISKE BAGGRUND

Teori om psykisk studiemiljø

I lovens forstand er studiemiljø sammensat af det fysiske, æstetiske og psykiske studiemiljø. Undersøgelsen her vedrører det psykiske studiemiljø og de aspekter af det fysiske og æstetiske studiemiljø, der vedrører de studerendes vurdering af de fysiske, æstetiske og virtuelle omgivers funktionalitet med henblik på læring og socialt samvær. De aspekter af det fysiske studiemiljø, der vedrører sikkerhed og sundhed, og som det kræver særlig ekspertise at vurdere, kortlægges i en anden undersøgelse forestået af AU HR, Organisationsudvikling og arbejdsmiljøenheden.

Aarhus Universitet brød i 2007 nyt land ved at udvikle et undersøgelsesdesign og gennemføre en grundig, teoretisk funderet undersøgelse af studiemiljøet ved

en dansk videregående uddannelse. Undersøgelseskonceptet tog afsæt i teori og forskningsresultater vedrørende psykisk arbejdsmiljø, stress og coping, læring og organisering af universitetsundervisning, trivsels- og frafaldsanalyser ved videregående uddannelser, tilfredshedsundersøgelser ved videregående uddannelser samt regelgrundlaget for UndervisningsMiljøVurderinger (UMV). Konceptet ligger også til grund for *Studiemiljø2011*.

Nedenfor redegøres der samlet for de teoretiske ræsonnementer bag undersøgelsen og spørgeskemaets konkrete udformning (gengivet i Rapport nr. 6 Teknisk rapport, som kan findes på hjemmesiden www.au.dk/studiemiljo2011).

Teoretiske ræsonnementer og spørgeskemaets opbygning

Trivsel som 'godt tilpas' plus 'tilfredshed'

I analysen er psykisk studiemiljø som udgangspunkt defineret som en subjektiv følelse af 'at trives'. *Trivsel* operationaliseres her som en kombination af, i hvilket omfang de studerende generelt føler sig *godt tilpas*, og i hvilket omfang de overordnet set erklærer sig *tilfreds* med deres studie.

Spørgsmålet "Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie" er placeret som et af de allerførste spørgsmål i spørgeskemaet og forventes at indfange den umiddelbare og generelle følelse af velvære eller mangel på samme.

Spørgsmålet "Hvor tilfreds er du med dit studie overordnet set?" er placeret som et af de sidste spørgsmål. Spørgsmålet forventes at indfange en samlet subjektiv vurdering af studiet set i lyset af, at man lige har besvaret en række spørgsmål vedrørende interesse for faget, faglige og sociale relationer til medstuderende, relationer til underviserne, undervisningens organisering, transparensen i faglige krav, mulighederne for vejledning og feedback i relation til faglige præstationer, arbejdsbyrde, arbejdsindsats, resultater mv. Placeringen af spørgsmålet giver grund til at tro, at der er tale om en reflekteret, overordnet, "alting-taget-i-betragtning" vurdering.

En del af analysestrategien har været i det væsentlige at undgå termen 'tilfredshed' i spørgsmålsformulieringerne. Tilfredshed er forskellen mellem, hvad folk forventer, og hvad de får, og det er i reglen ikke muligt at adskille de to dimensioner i spørgeskemasvar. I stedet for at spørge til de studerendes tilfredshed, har spørgestrategien været at bede de studerende om deres vurderinger af en række sagsforhold – eksempelvis "om de andre studerende generelt er imødekommende?" – og mønsteret i disse vurderinger og deres betydning for trivsel analyseres.

'Tilfredshed' er endvidere en risikabel succesparameter. Det kan sagtens forekomme, at kvaliteten af en of-fentlig ydelse – fx læringsudbyttet af undervisning – er så høj som nogensinde, samtidig med at utilfredsheden ligeledes er så høj som nogensinde. Det kan ske, hvis de studerende forventer noget mere eller andet end det, de får.

Omvendt er det svært at komme uden om tilfredshed som et væsentligt element i trivsel. Derfor dette forsøg på at indfange en 'reflekteret' vurdering af tilfredshed. Det er godt med tilfredse studerende, men det er ikke helt ligegyldigt af hvilke grunde, de er tilfredse.

At definere psykisk studiemiljø ved 'trivsel' som 'tilpashed' og 'tilfredshed', er en 'smal' definition. Psykisk studiemiljø handler om mere end tilpashed og tilfredshed, så definitionen kan ikke stå alene. Omvendt kan det have analysemæssige fordele at skille tingene ad. Mere herom nedenfor.

Stress, ensomhed, mobning og diskriminering

Fænomener som stress, ensomhed, mobning, sexchikane, diskriminering og trusler er alle klassiske elementer fra analyser af psykisk arbejdsmiljø på arbejdsmarkedet. Det er fænomener, der eroderer trivsel, motivation, arbejdsglæde og arbejdsevne, og som gerne alle skulle være fraværende i et godt arbejdsmiljø. Det samme må man sige om et godt studiemiljø. Man kunne således argumentere for, at fravær af disse fænomener burde indgå i en mere 'bred' definition af psykisk studiemiljø.

Disse fænomener indgår i datasættet og analyserne, men ikke definitorisk i psykisk studiemiljø. Den empiriske udforskning af relationerne mellem trivsel og eksempelvis stress og ensomhed er således en del af analysen. Man kunne godt have den hypotese, at selvom i hvert fald stærke stress-symptomer næppe kan regnes til det gode, så er det muligt, at de stude-

rende kan være stressede i et vist omfang i visse perioder – fx eksamensperioden – uden at det ødelægger deres trivsel, simpelthen fordi de forventer, at et vist mål af stress er en del af det at tage en videregående uddannelse. Lignende hypoteser kunne man have om ensomhed. Så der er som nævnt ovenfor analytiske fordele ved at skille tingene ad.

Hvor ikke andet er nævnt, anvendes den 'smalle' definition – psykisk studiemiljø forstået som trivsel – som den grundlæggende afhængige variabel.

Self-efficacy

Hvor fænomener som stress, ensomhed, mobning mv. udgør 'mørkesiderne' af psykisk arbejdsmiljø – det vi ønsker mindre af – har man i visse dele af psykisk arbejdsmiljø- og stressforskningen været meget optaget af at identificere og udforske modstykket til det at have tabt modet, motivationen, arbejdsglæden og dermed arbejdsevnen. Inden for stress- og copingforskningen har man således beskæftiget sig med det, vi kunne ønske mere af, det, der gør, at vi i tilstrækkelig grad føler, at vi har *kræfter nok* til at klare hverdagen.

Et af disse mål for 'robusthed' er *self-efficacy*, dvs. tillid til egen formåen og handlekraft. Ifølge copingforskningen er self-efficacy noget, der bygges op over en længere periode gennem de erfaringer, vi gør, og de læreprocesser, vi er en del af. Hvis vi som hovedregel oplever, at vi kan magte de opgaver, som vi bliver bedt om – eller er nødt til – at klare, så bygges denne generelle følelse af handlekraft op. Denne generelle følelse af handlekraft er en vigtig ressource, når de næste opgaver eller udfordringer viser sig. Hvis man også kan klare dem, fortsætter en positiv spiral. Omvendt, hvis man over en længere periode – måske det meste af sin opvækst og/eller skolegang – har oplevet, at man ikke kunne klare opgaverne, så svinder den generelle følelse af at kunne magte nye opgaver og udfordringer. Self-efficacy er således en vigtig handlingsressource, dvs. en 'kapital' i forhold til at få noget gjort og en 'modstandskraft' i forhold til nye udfordringer som fx det at påbegynde og gennemføre en videregående uddannelse. Self-efficacy kan opfattes som en *uafhængig forklarende variabel* af betydning for både hvordan den enkelte klarer en videregående uddannelse, og hvordan den enkelte trives på en videregående uddannelse. Sådan vil variablen hovedsagelig blive anvendt.

Omvendt må man også forvente, at et videregående uddannelsesforløb af en 5-6 års varighed er en så

indgribende begivenhed, at den kan ændre den enkeltes generelle tillid til egen formåen og handlekraft. Det ville være ønskeligt, hvis studierne ved Aarhus Universitet som hovedregel bidrog til at øge de studerendes self-efficacy. Man kunne argumentere for, at også self-efficacy kunne indgå i en 'bred' definition af psykisk studiemiljø, men af analytiske grunde er også self-efficacy holdt som en variabel for sig.

Følelse af faglig og social integration

Tre andre klassiske emner fra arbejdsmiljøforskningen på arbejdspladserne er udforskningen af relationen til kollegaer, til lederen og til (interessen for) arbejdsopgaverne. Disse relationer er afgørende for trivsel. Oversat til studiemiljø vil det være væsentligt at udforske de sociale og faglige relationer til medstuderende og undervisere samt interessen for faget.

Den konkrete udformning af spørgsmålene er overtaget fra rapporten *Frafald og Studiemiljø* (Larsen, 2003). Den konkluderer, at følelsen af at høre til blandt medstuderende, at føle sig 'set' af underviserne og at være blevet ægte interesseret i fagets faglighed er helt afgørende forudsætninger for trivsel på studiet og lysten til at fortsætte studiet.

Gennemsigthed i de faglige krav

At gennemføre en videregående uddannelse kan i en række henseender ikke sammenlignes med andre arbejdspladser eller undervisningsforløb. Derfor tager en række spørgsmål sit afsæt i læringsteori og universitetspædagogisk forskning vedrørende organisering af undervisning.

Med det afsæt er den første præmis, at der uundgåeligt i et vist omfang er pres og stress forbundet med studier på et universitet. Der stilles krav, der afvikles eksamen og de studerende forventes at forandre sig med hensyn til viden, færdigheder og holdninger. I en situation, hvor den form for pres ikke kan tages væk, er det så meget mere afgørende, at der er *gennemsigthed* i forhold til de faglige krav. Så forventningen er, at transparens vedrørende de faglige krav i dagligdagen og til eksamen øger både motivation og trivsel. Derfor er der i rapporten medtaget en serie spørgsmål om, hvorvidt de studerende oplever en klar og logisk sammenhæng mellem læringsmål, eksamenskrav og undervisningsaktiviteterne, og om de oplever, at eksamenskrav og vurderingskriterier er klart formulerede og kommunikerede.

Den anden præmis fra læringsteori er, at en af de vigtigste midler til denne transparens er gode muligheder for vejledning og feedback vedrørende faglig præstationer, hvilket der også bliver spurgt til. Forventningen er, at oplevede gode muligheder for vejledning og feedback øger trivsel.

Sociale fællesskaber og arbejdsfællesskaber

I undersøgelserne *Frafald og Studiemiljø* (Larsen, 2003) og *Det psykiske undervisningsmiljø på bacheloruddannelserne* (2006), begge Aarhus Universitet, fremhæves både de bredere faglige og sociale arrangementer og de mere snævre arbejdsfællesskaber i læsegrupper som meget vigtige for både trivsel og læring. Så forventningen er for det første, at jo tættere arbejdsfællesskaber, de studerende indgår i på studiet, jo bedre trives de; og, for det andet er forventningen, at hvis studiet ikke fylder hele livet, men at de studerende også har et godt netværk uden for studiet, så trives de bedre.

Arbejdsindsats, vurdering af arbejdsbyrde og arbejdets tilrettelæggelse

Der spørges også direkte til, hvor mange timer de studerende ugentlig bruger på henholdsvis undervisning, forberedelse, studierelevant arbejde og andet lønnet arbejde samt studenterforeningsarbejde. Ved analyser af deres arbejdsbyrde og trivsel og undervisningstilrettelæggelsens andel heri er det væsentligt for studienævnene at kunne vurdere, i hvilket omfang de studerende ved fuldtidsstudier også i praksis er heltidsstuderende.

Undervisningskontekst

Det er selvsagt uomgængeligt at inddrage *studie* som en variabel i analysen. Hele studiemiljøundersøgelsen går ud på at undersøge, hvordan de forskellige studier – med deres forskellige miks af kursusdesign, undervisningsmetoder, holdstørrelser, antal udbudte timer, eksamensformer, faglige krav og videnskabelige normer – påvirker de studerendes trivsel.

Det helt afgørende er, at de enkelte studier (med tilhørende studieleder, studienævn og de steder på universitet, hvor studie og institut er sammenfaldende, også institutledere) er de centrale handlende aktører, hvis noget skal ændres og forbedres. Så alle analyser bliver brudt ned på studie-/institutniveau.

Det er også en klar forventning, at forskellige *studietrin* – at være BA-studerende, kandidatstuderende, sidefagsstuderende, specialeskrivende – påvirker trivlsen. Der er på forhånd grund til at tro, at de bedst integrerede, og således dem der trives bedst, er de studerende på bacheloruddannelserne, mens kandidatstuderende, specialeskrivere og sidefagsstuderende af forskellige grunde trives mindre godt. Foruden de fem hovedrapporter og en teknisk rapport har vi på hjemmesiden gjort flere tabel-bilag tilgængelige, der blandt andet viser resultaterne opdelt efter studietrin.

De studerendes personlige bagage

I en række sociale sammenhænge reagerer og vurderer kvinder og mænd forskelligt, fordi kvinder og mænd i en række henseender (stadig) socialiseres forskelligt. Forventningen er, at kvinder og mænd møder en kompleks social begivenhed som dét at tage en videregående uddannelse på forskellige måder, og at de trives i forskellig grad.

Køn som variabel bliver en betegnelse for summen af hidtidige erfaringer, opfattelser og holdninger. Den ligger således tidsmæssigt før mange af de andre variable i analysen, og virkningen af køn vil typisk gå igennem andre variable. Man kunne fx tænke sig, at kvinder er mere sociale i deres studiepraksis end mænd (fx ved i højere grad at arbejde sammen med andre studerende), og at studerende med en mere social studiepraksis trives bedre end andre.

Endelig inddrages som allerede forklaret ovenfor self-efficacy som en baggrundsvariabel. Self-efficacy er en variabel, der opsummerer hidtidige gjorte erfaringer til et generelt mål for tillid til egen formåen. En høj tillid til egen formåen forventes at indvirke på trivsel, men også her kan virkningen være indirekte fx i form af, at høj self-efficacy hjælper til at etablere kontakt til medstuderende, hvilket er forudsætningen for en social studiepraksis, der igen resulterer i bedre trivsel.

De fysiske rammer

Undersøgelsen inddrager ligeledes de aspekter af det fysiske og æstetiske studiemiljø, der vedrører de studerendes oplevelse af, om bygninger og lokaler helt overordnet er rare at være i, og om de fysiske omgivelser understøtter deres læringsaktiviteter med at lytte, læse, undersøge, skrive, samarbejde mv. Spørgsmålene vedrører således deres vurdering af undervisningslokaler, læsepladser, gruppearbejdsrum og rammerne til socialt samvær samt af, hvor mange timer de ugentlig tilbringer på deres uddannelsessted. Udgangspunktet her er de studerende.

Mange ting indvirker på oplevelsen af, om universitetet er et rart sted at være – et sted, hvor man kan føle sig hjemme. Er det indrettet hensigtsmæssigt i forhold til det arbejde, der skal gøres? Er det en ramme, der gør det let at møde medstuderende og undervisere? Alt dette påvirker direkte den enkelte studerendes trivsel, men påvirker også trivlsen indirekte ved at påvirke kontakten til medstuderende, læsegruppeaktiviteten samt følelsen af at være en del af et fagligt og socialt fællesskab mv.

LMS og e-læring

Undersøgelsen rummer to spørgsmål om oplevelsen af undervisernes brug af elektroniske læringsplatforme i undervisningen. Det ene spørgsmål vedrører undervisernes brug af LearningManagementSystemerne (AULA, Blackboard, First Class, Campus Net) til at distribuere undervisningsmateriale. Det andet spørgsmål vedrører undervisernes brug af LMS'erne som aktive læringsrum. Forventningen er, at de studerende oplever langt mest af det første, og at e-læring ikke fylder så meget i undervisningen, at det direkte påvirker de studerendes trivsel. Det er til gengæld forventningen, at situationen om tre år har forandret sig på disse punkter som en følge af de kommende års satsning på Educational IT på AU.

Information og studievejledning

Endelig rummer spørgeskemaet spørgsmål om de studerendes oplevelse af nogle støttefunktioner i form af tilgængelig information og studievejledning.

Analyse

Som allerede fremhævet, tager analysedesignet ikke bare sigte på at kortlægge niveauet af trivsel. Sigtet er i lige så høj grad mere præcist at kortlægge, hvilke faktorer, der betyder noget for god trivsel på de enkelte uddannelser, så man her kan passe godt på de vigtige elementer i studiemiljøet og styrke dem. Tilsvarende er det vigtigt at få kortlagt de forhold, der giver

nogle studerende vanskeligheder, så man måske kan ændre på dem.

Med afsæt i litteraturen om psykisk arbejdsmiljø, læringsteori og frafald inddrages de parametre, som fremgår af nedenstående tabel, i analysen af de studerendes trivsel ved Aarhus Universitet.

Tabel 2.1

Parametre til beskrivelse af studerendes trivsel

Personlig 'bagage'	Studieorganisatorisk kontekst	Oplevelse af egen studiesituation	Studiesocial kontekst	Socialt pres	Trivsel
Alder	Studie	Kontakt til undervisere	Kontakt til medstuderende	Stress	'Tilpashed'
Køn	Studietrin	Faglig integration	Fravær af ensomhed	Mobning	Tilfredshed
Tillid til egen dømmekraft (self-efficacy)		Undervisningens organisering	Udbud af faglige og sociale arrangementer	Chikane	
		Vejledning og feedback	Læsegruppeaktivitet	Diskriminering	
		Transparens i faglige krav og eksamenskrav	Arbejdsindsats		
		Oplevelse af fysiske og virtuelle rammer	Arbejdsbyrde		

Analysetrin

De overordnede elementer i dataanalysen har været (1) *beregning af frekvensfordelinger* for de enkelte variable og (2) *bivariate analyser*, hvor studier (hovedområder, institutter) sammenlignes på en række variable, og hvor de enkelte variables indvirkning på trivsel analyseres. (3) Tredje trin i analysen har bestået i *konstruktion af indekser*, hvor grupper af spørgsmål lægges sammen. Der er således konstrueret indekser for trivsel, kontakt til medstuderende, kontakt til undervisere, faglig integration, tilfredshed med det fysiske studiemiljø, tillid til egen formåen, feedback/tilbage melding, udbud af sociale og faglige arrangementer, undervisningens organisering, læsegruppeaktivitet, ensomhed, stærke stress-symptomer og chikane. (4) Indeksstrukturen muliggør fjerde trin i analysen, nemlig *regressionsanalyser* med henblik på at identificere de faktorer, der betyder *mest* for trivsel. De enkelte analyser forklares mere udførligt un-

dervejs og i den tekniske rapport (Rapport nr. 6 Teknisk rapport).

Materialet er successivt brudt ned fra analyser af Aarhus Universitet som et hele til hovedområdeniveau, institutniveau og i en række sammenhænge studietrinsniveau (bachelor, kandidat, sidefag, speciale). I et praktisk perspektiv er det vigtigt, at tallene brydes ned på institut-/studieniveau. Det er det, fordi de studerende først og fremmest identificerer sig med deres eget studie/institut (og kun i beskedent omfang med hovedområderne og Aarhus Universitet som sådan), og fordi kompetencen til at ændre på studieforholdene for de fleste praktiske aspekters vedkommende ligger hos (studie)ledere og studienævn på de enkelte studier.

I Rapport nr. 6 Teknisk rapport er der udførligt redegjort for svarprocenter, dataindsamling, repræsentativitet,

statistisk usikkerhed, uddannelsernes organisatoriske

placering, spørgeskemaet og indekskonstruktion.

Rapportering

Rapporteringen af materialet sker i form af udfærdigelse af en hovedrapport for hele AU, fire hovedområderapporter og en teknisk rapport. Dertil kommer et hæfte med nøgletal for hvert hovedområde, hvor alle undersøgelsens variable for hver uddannelse opdeles på BA-uddannelser og kandidatuddannelser, og et

hæfte med en opdeling for hver uddannelse på 2007 og 2011. Desuden kan studieledere rekvirere særkørsler efter behov. Endelig udarbejdes der en særskilt rapport om trivslen blandt handikappede studerende ved AU.

3. HVOR GODT TRIVES DE STUDERENDE?

Psykisk studiemiljø er – som beskrevet ovenfor – i denne undersøgelse som udgangspunkt defineret som en subjektiv følelse af 'at trives'. *Trivsel* operationaliseres her som en kombination af, i hvilket omfang de studerende generelt føler sig *godt tilpas* og overordnet set erklærer sig *tilfreds* med deres studie.

Spørgsmålet "Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie" er placeret som et af de allerførste spørgsmål i spørgeskemaet og forventes at indfange den umiddelbare og generelle følelse af velvære eller mangel på samme.

Spørgsmålet "Hvor tilfreds er du med dit studie overordnet set?" er placeret som et af de sidste spørgsmål. Spørgsmålet forventes at indfange en samlet subjektiv vurdering af studiet set i lyset af, at man lige har besvaret en række spørgsmål vedrørende: interesse for faget, de faglige og sociale relationer til medstuderende, relationer til underviserne, undervisningens organisering, transparensen i faglige krav, mulighederne for vejledning og feedback i relation til faglige præstationer, arbejdsbyrde, arbejdsindsats, resultater mv. Placeringen af spørgsmålet giver grund til at tro, at der er tale om en reflekteret, overordnet, "alting-taget-i-betragtning" vurdering.

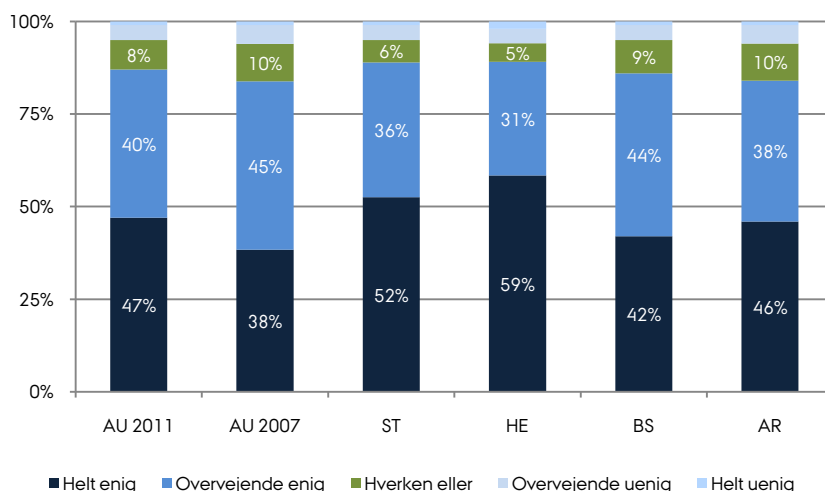
Psykisk trivsel på de enkelte hovedområder

Figur 3.1 viser fordelingen af svar på spørgsmål om, hvorvidt de studerende føler sig godt tilpas på deres studie. For AU taget under ét, er der et markant flertal, som føler sig godt tilpas. 87 procent er helt enig eller overvejende enig i udsagnet. 8 procent er hverken enig eller uenig, mens de resterende 5 procent ikke føler sig godt tilpas på deres studie. Der er en vis variati-

on imellem hovedområderne. De studerende føler sig lidt bedre tilpas på Science and Technology og Health. På Health erklærer næsten 60 procent sig helt enig i udsagnet om generelt at føle sig rigtig godt tilpas på studiet. Så de studerende på AU beskriver således universitetet som et sted, hvor de føler sig godt tilpas.

Figur 3.1.

Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie.

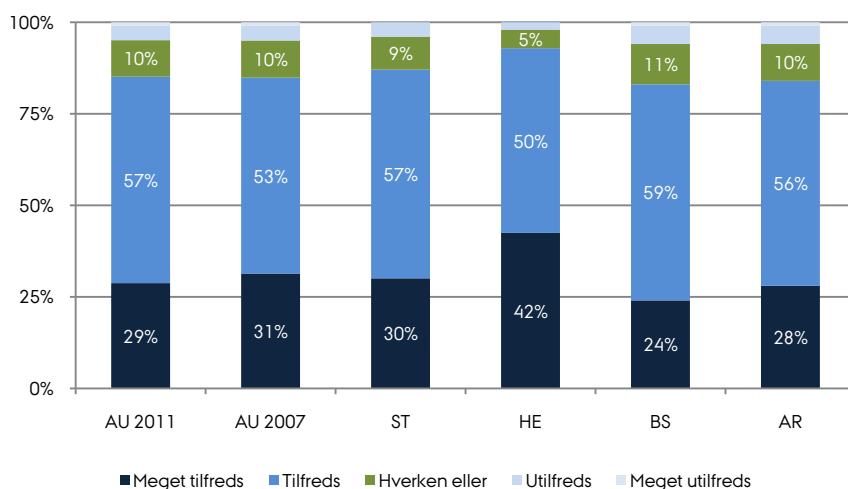


Samme mønster finder vi, når vi spørger til, om de studerende (efter de har besvaret en lang række spørgsmål om det psykiske studiemiljø) alt i alt er tilfredse med deres studie. Hele 86 procent er tilfredse eller meget tilfreds, 10 procent er hverken tilfreds eller

utilfreds, mens kun 5 procent ikke er tilfreds med deres studie. Tallene er noget nær de samme på tværs af hovedområder, men igen er tilfredsheden mest udbredt på Health, når man ser på andelen af meget tilfredse studerende (se Figur 3.2).

Figur 3.2.

Hvor tilfreds er du med studiet overordnet set?



Der er altså i 2011 – som i 2007 – en høj grad af trivsel blandt de studerende på Aarhus Universitet og tilmed en lille fremgang i perioden. Hvor 84 procent af de studerende på Aarhus Universitet i 2007 følte sig godt tilpas, er andelen nu steget til 86 procent i 2011 (se Tabel 3.1). Andelen af studerende, der er helt enige i,

at de føler sig godt tilpas, er steget fra 38 procent i 2007 til 47 procent i 2011 (se Figur 3.1).

Fremgangen i trivsel skyldes overordnet en fremgang på de tidligere hovedområder ASB, Humaniora og DPU.

Tabel 3.1

Trivsel, udvikling i tid

	AU	NAT	SUN	SAM	ASB	HUM	TEO	DPU
Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie - 2007	84%	88%	90%	83%	84%	82%	85%	69%
Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie - 2011	86%	89%	90%	84%	87%	86%	86%	80%
Hvor tilfreds er du med studiet overordnet set? - 2007	84%	87%	90%	85%	83%	83%	87%	76%
Hvor tilfreds er du med studiet overordnet set? - 2011	85%	88%	93%	85%	82%	85%	88%	82%

Note: Tallene for tilpashed på studiet viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig og overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig. Tallene for tilfredshed med studiet overordnet set viser den andel af de studerende, som har svaret meget tilfreds og tilfreds. Resten har svaret hverken/eller, utilfreds eller meget utilfreds.

Hvilke grupper af studerende trives bedst?

Figur 3.4 viser, ligesom figur 3.1, i hvor høj grad de studerende føler sig godt tilpas på deres studie. Denne gang er tallene dog delt op på køn, uddannelsestrin, sidefag, nationalitet og handicap. Taget under ét er der en svag tendens til, at bachelorstuderende føler sig bedre tilpas på deres studie end kandidatstuderende. Tendensen dækker over forskelle hovedområderne imellem, idet Science and Technology generelt øger deres kandidatstuderendes integration i studiemiljøet, mens det modsatte sker på Business and Social Sciences og i studiemiljøet på Arts.

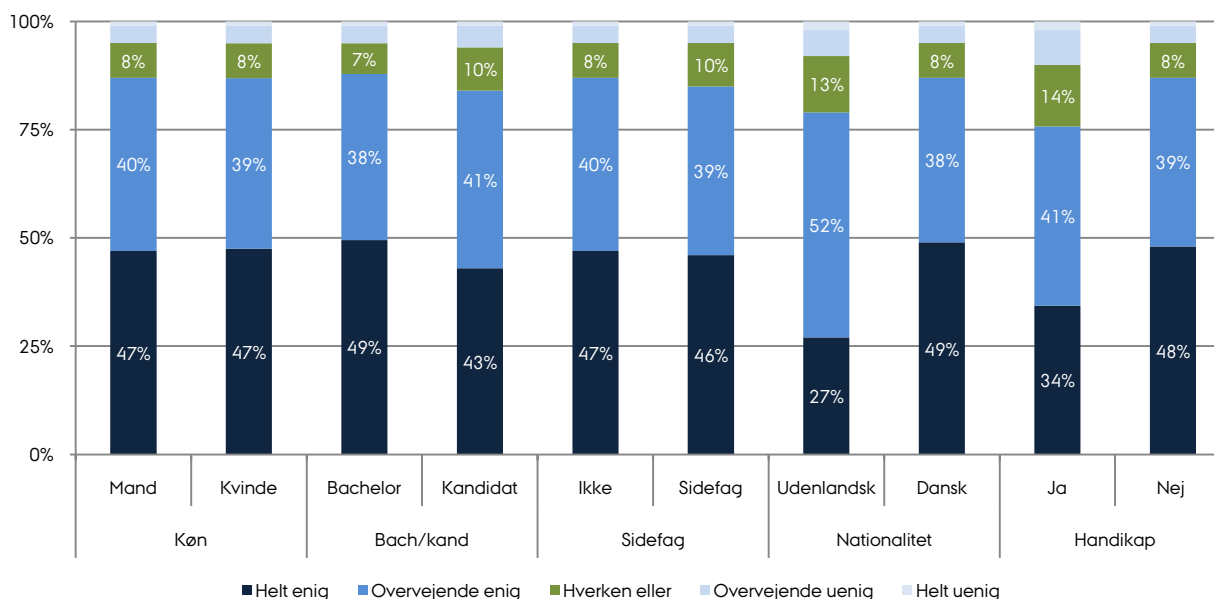
Til gengæld viser svarfordelingen, at de udenlandske studerende ikke føler sig tilpas i samme grad som danske studerende. 79 procent af de udenlandske studerende erklærer sig overvejende eller helt enig i, at de føler sig godt tilpas, mens det for deres danske

medstuderendes vedkommende er 87 procent. En del af forskellen skyldes muligvis, at en del af dem føler sig diskrimineret på grund af deres etniske baggrund (se kapitel 7).

Heller ikke de studerende, som angiver at lide af et psykisk eller fysisk handicap, trives i så høj grad som de studerende, der ikke angiver at have et handicap. I alt 534 studerende angiver, at have et handicap, og i denne angiver 74 procent, at de føler sig godt tilpas på deres studie. Andelen for de ikke-handikappede er 85 procent. Der vil senere på sommeren 2011 blive offentliggjort en rapport udelukkende om de handicappedes oplevelse af studiemiljøet.

Figur 3.4.

Jeg føler mig generelt rigtig godt tilpas på mit studie.



Note: Udenlandske studerende dækker over fuldtidsstuderende med andet statsborgerskab end dansk. Der er ikke tale om udvekslingsstuderende på kortere studieophold. Sidefag dækker bifag (side-/supplerings-/tilvalgsfag). Handikap er selvrapporteret (se spørgeskemaets nøjagtige ordlyd i Rapport 6).

Hvilke faktorer betyder mest for trivsel

I det teoretiske afsnit blev der argumenteret for, at psykisk studiemiljø er en sammensat størrelse, og at en række faktorer må forventes at spille en rolle. De statistiske analyser bekræfter, at de mange faktorer så godt som alle virker ind på trivsel. Men når mange faktorer tilsyneladende bidrager til forklaringen, er det naturligt at spørge til, hvilke faktorer, der forklarer mest?

Med afsæt i regressionsanalyser (Se Tabel B.1 i Appendix samt konstruktionen af indekser i *Rapport 6 Teknisk Rapport*) kan man få et grundlag for at vurdere, hvilke faktorer, der betyder mest, og følgende mønstre kommer frem.

De faktorer, der påvirker trivslen blandt de studerende på Aarhus Universitet *stærkest* – uanset uddannelse, personlig bagage og studiesituation – er hvad der her er kaldt

1. følelsen af at være fagligt integreret, dvs. at interessen for studiets fagområde er steget i løbet af studiet, og at den studerende føler sig som en del af et fagligt fællesskab, og
2. god kontakt til medstuderende, der opleves som generelt imødekommende, nemme at få kontakt til og følelsen af at være en del af et større socialt fællesskab.

De næstvigtigste faktorer for trivsel er:

3. fravær af ensomhed og
4. oplevelsen af, at undervisningen er hensigtsmæssigt organiseret med et logisk forhold mellem læringsmål, eksamenskrav og undervisningsaktiviteter.

Af betydning for trivsel er endvidere prioriteret efter vigtighed

5. Et alsidigt udbud af sociale og faglige arrangementer
6. God kontakt til undervisere
7. Generel tilfredshed med det fysiske studiemiljø
8. Fravær af stærke stresssymptomer
9. Læsegruppeaktivitet
10. Mulighed for vejledning og feedback på faglige præstationer

Endvidere oplever de få studerende, der har været udsat for *chikane* af den ene eller anden art, et stærkt dyk i trivsel. Endelig er der en meget svag tendens til, at studerende med stærk tillid til egen formåen (stærk self-efficacy) trives bedre (mest udtalt på Science and Technology og på Health).

Det er således én af undersøgelsens hovedresultater, at et godt studiemiljø med høj trivsel for de studerende først og fremmest er knyttet til de studerendes 'arbejde' på universitetet, dvs. til (1) deres interesse i faget og deres integration i et fagligt fællesskab, (2) deres forhold til deres kollegaer(/medstuderende), (3) arbejdets(/undervisningens) tilrettelæggelse og (4) forholdet til deres ledere(/undervisere). Udbuddet af faglige og sociale arrangementer er ikke uden betydning, men trivselen afgøres af 'arbejdet' snarere end af 'festerne'.

Andre undersøgelser viser, at det er de samme faktorer, der afgør, hvorvidt de studerende falder fra eller bliver på studierne (Larsen, 2000).

Det betyder, at universitetet/de enkelte uddannelser i tilrettelæggelsen af undervisningen/kerneaktiviteten har ganske mange muligheder for at påvirke de studerendes trivsel, da den berører alle fire relationer.

I de følgende kapitler bliver de enkelte hovedområders uddannelsers score på de enkelte variable beskrevet og diskuteret.

4. UNDERVISNINGSKONTEKST

Faglig integration er den stærkeste faktor til forklaring af trivsel, selv når der er kontrolleret for effekten af en lang række variable så som køn, alder, studietrin, ensomhed, social integration etc. (jævnfør ovenfor). Faglig integration dækker i denne undersøgelse over, at man i løbet af studiet har oplevet en voksende interesse i disciplinens fagområde hen over studieforløbet. De fleste studerende påbegynder deres studier ud fra en interesse for faget, men nøgternt set ved de studerende – på trods af al vejledning - relativt lidt om substansen i deres kommende studie, fordi de af gode grunde ikke har de faglige forudsætninger for at 'kikke

ret langt ind i faget'. Så det er afgørende, at interessen for faget øges med indsigten i faget, og at faget 'lukker sig op'. Endvidere dækker faglig integration over følelsen af at være en del af et fagligt fællesskab, dvs. at man bliver socialiseret til at kunne se sig selv som bærere af en faglighed.

Når den generelle trivsel blandt de studerende på AU er høj, skyldes det ikke mindst, at de fleste studerende scorer højt på disse parametre.

Faglig integration

Af Tabel 4.1. fremgår, at 85 procent af de studerende på Aarhus Universitet finder, at deres interesse i studiets fagområde er vokset, siden de startede på studiet. Flest studerende på Health finder, at dette er tilfældet. Her angiver 92 procent, at deres interesse er vokset siden studiestart. Arts ligger også over gennemsnittet med 86 procent. På Science and Technology og på Business and Social Sciences er tallene henholdsvis 81 og 83 procent.

Der er ligeledes spurgt til, hvorvidt de studerende mener, at studiet har bidraget til, at de føler sig som en del af et fagligt fællesskab. Her varierer hovedområderne mellem 73 og 90 procent. Højest ligger Health, og lavest ligger Business and Social Sciences. Universitetsgennemsnittet er 75 procent.

Faglig integration er i et trivselsperspektiv – men også i et motivations- og læringsperspektiv – én af de allervigtigste faktorer at værne om og udvikle. Derfor bør man på fagene diskutere, hvad man yderligere kan gøre for at fastholde og udbygge den faglige integration: Hvordan skal curriculum på første semester tilrettelægges for i videst muligt omfang at 'lukke faget op' for de studerende, så interessen fastholdes og øges? Hvordan løser underviserne på 1. semester opgaven med både at introducere til faget, forskningen, instituttets eksperter og universitetsundervisningen generelt? Hvordan tilrettelægges undervisning på kandidatuddannelser, så både gamle og nye kandidatstuderende fortsat føler sig integreret i fagmiljøet? Hvordan etableres følelsen af at være en del af et fagligt fællesskab i et større internt uddannelsesmarked på AU?

Tabel 4.1.

Faglig integration

	AU	ST	HE	BS	AR
Min interesse i studiets fagområde er vokset, siden jeg startede på studiet	85%	81%	92%	83%	86%
Studiet har bidraget til, at jeg føler mig som del af et fagligt fællesskab	75%	77%	90%	72%	73%

Note: Tallene for faglig integration viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Kontakten til underviserne

Kontakt til undervisere er vigtig for de studerende af flere grunde, herunder først og fremmest af faglige grunde i forhold til at få vejledning og feedback på faglige præstationer. I et trivselsperspektiv handler det om følelsen af at være integreret i fagmiljø, at have forbilleder og at føle sig set af anerkendte fagpersoner.

Tabel 4.2. – del I giver et overblik over, hvordan de studerende oplever kontakten til deres undervisere. Det fremgår, at 72 procent af de studerende ved Aarhus Universitet mener, at de fleste undervisere er nemme at opnå personlig kontakt til. Det dækker over en variation mellem hovedområderne. 80 procent mener, at det er tilfældet på Science and Technology, mens tallet for Health ligger på 63 procent. På Business and Social Sciences er det knap 70 procent af de

studerende, der mener, at underviserne er nemme at opnå personlig kontakt med. For Arts gør det sig gældende for cirka tre fjerdedele af de studerende. Der er efterfølgende spurgt til, hvorvidt underviserne generelt virker interesserede i de studerende, og det oplever langt de fleste studerende, at underviserne er. 80 procent af de studerende svarer, at det er tilfældet. Andelen dækker over, at der er henholdsvis 86 og 84 procent, der svarer bekræftende på Science and Technology og på Arts, mens der er 79 og 77 procent, som erklærer sig overvejende eller helt enig i udsagnet på Health og Business and Social Sciences.

Tallene må fortolkes i lyset af strukturelle forhold, som at studenter/VIP på ST, HE, BS og AR er henholdsvis 3.912/686, 3.222/570, 12.918/223 og 10.556/725 (se Appendiks D).

Tabel 4.2. – del I: 2011

Kontakt til undervisere

	AU	ST	HE	BS	AR
De fleste undervisere er nemme at opnå personlig kontakt til	72%	80%	63%	69%	74%
De undervisere, jeg har haft kontakt til, virker generelt interesserede i de studerende	80%	86%	79%	77%	84%

Note: Tallene for kontakt til undervisere viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Tabel 4.2. – del II: 2007

Kontakt til undervisere

	AU	NAT	SUN	SAM	ASB	HUM	TEO	DPU
De fleste undervisere er nemme at opnå personlig kontakt til - 2007	65%	71%	55%	59%	64%	73%	72%	53%
De fleste undervisere er nemme at opnå personlig kontakt til - 2011	72%	80%	63%	67%	71%	78%	77%	62%
De undervisere, jeg har haft kontakt til, virker generelt interesserede i de studerende - 2007	76%	82%	72%	71%	73%	79%	76%	75%
De undervisere, jeg har haft kontakt til, virker generelt interesserede i de studerende - 2011	80%	86%	79%	76%	77%	86%	88%	77%

Note: Tallene for kontakt til undervisere viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Tabel 4.2. – del II viser udviklingen i de studerendes oplevelse af henholdsvis muligheden for personlig kontakt til undervisere, og hvorvidt underviserne virker interesserede i de studerende. Overordnet ses, at de studerende på Aarhus Universitet generelt vurderer, at det er lettere at opnå personlig kontakt til underviserne, samt at underviserne generelt virker mere interesserede i de studerende i 2011 end i 2007. Samme tendens ses på tværs af de syv fakulteter. På Teologi er andelen af studerende, der mener, at underviserne generelt virker interesserede i de studerende, steget.

Således mener hele 88 procent, at det er tilfældet i 2011, hvilket er en stigning på 12 procentpoint fra 2007.

Alt i alt kan man betegne relationen mellem undervisere og studerende de fleste steder på Aarhus Universitet som meget åben, hvilket man også flere steder har arbejdet meget bevidst på (jævnfør casen nedenfor).

Case: De åbne døres politik

På Religionsvidenskab – som i tabellerne ovenfor indgår i TEO – er andelen af studerende, der angiver, at underviserne er nemme at få personlig kontakt til, steget fra 71 procent i 2007 til 86 procent i 2011. Andelen af studerende, som vurderer underviserne som imødekommende, er steget fra 75 procent i 2007 til 93 procent i 2011.

Marianne Qvortrup Fibiger, studieleder på Religionsvidenskab, har en mulig forklaring på udviklingen: "Jeg tror, at der er flere forklaringer på stigningen. Den ene går på undervisersiden, hvor vi har vedtaget en politik om åbne døre. Som udgangspunkt er vores dør ind til kontoret åben, og de studerende er velkomne til at gå forbi på gangen og kigge ind. Også i en mere overført betydning er døren til underviseren blevet mere åben. Vi er et mindre studie, og vi har det rigtig godt med hinanden i medarbejderstaben. Det tror jeg smitter af på de studerende. Dertil kommer, at det er lykkedes os at få vendt tendensen til at betragte undervisning som et forstyrrende element, der går ud over forskningstiden. Jeg synes, at jeg kan mærke en klar holdningsændring, hvor undervisning og forskning betragtes som to parallelle spor. Vi lever af at undervise."

En anden forklaring på stigningen er integrationen af forskning og uddannelse: "Vi har valgt at have mange små valgfag, og det betyder dels, at underviserne kan udbyde fag, som ligger tæt op ad deres aktuelle forskning, dels, at de studerende kommer tæt på forskeren. Desuden er små feltarbejder blevet en del af undervisningen. De studerende inddrages også i fx empirisk kortlægning af religiøse samfund, og de studerende har haft en stor rolle i arbejdet med hjemmesiden religion.dk. På andet semester har vi en ekskursion, hvor de studerende sammen med et par forskere får muligheden for at rejse til London og lave et mindre feltarbejde. Det tror jeg ikke kan undgå at knytte undervisere og studerende tættere sammen."

Læringsmål og alignment

Oplevelsen af, at undervisningen er godt organiseret, er den fjerde vigtigste faktor til forklaring af trivsel på Aarhus Universitet. Her betyder 'godt organiseret', at der er klare læringsmål, at der er klar sammenhæng mellem undervisningsforløbets læringsmål og vurderingskriterier og eksamenskrav, samt at undervisningsaktiviteterne er velvalgte i forhold til læringsmål og eksamenskrav. Denne form for 'alignment' af undervisningskomponenter giver en logisk motivationsstruktur for de studerende og transparens i de faglige forventninger. Begge dele har betydning for trivsel. Af Tabel 4.3. fremgår det, at 64 procent af de studerende på Aarhus Universitet oplever, at læringsmålene for de enkelte undervisningsforløb er klart formulerede og klart kommunikerede. Den højeste andel af studerende, der finder, at læringsmålene er klare, findes på Arts og Business and Social Sciences med i alt 64 procent. På spørgsmålet om, hvorvidt der er god overensstemmelse mellem læringsmål og eksamenskrav, svarer 61 procent af de studerende, at det er tilfældet. Arts er det hovedområde, hvor flest studerende finder, at der er overensstemmelse mellem læringsmål og eksamenskrav. Modsat er andelen mindst på Business and

Social Sciences, hvor kun 56 procent af de studerende oplever overensstemmelse.

61 procent af universitetets studerende finder, at de valgte undervisningsformer støtter deres læringsarbejde med henblik på opfyldelse af læringsmål og eksamenskrav. 56 procent af de studerende på Business and Social Sciences finder, at undervisningsformerne støtter deres læringsarbejde, hvilket er den mindste andel af studerende på de fire hovedområder. På Science and Technology, hvor flest er enige, svarer 69 procent, at undervisningsformerne støtter op om læringsarbejdet.

Når de studerende bliver spurgt om, hvorvidt der er klarhed om, hvad der fagligt set forventes af dem, svarer 65 procent af de studerende bekræftende. På Health er det 70 procent, der oplever klarhed omkring de faglige forventninger. Det gælder for 67 procent af de studerende på Science and Technology, mens dette opleves af i alt 63 procent på de to øvrige hovedområder. Oplevelsen af klarhed i forventninger til den enkelte som studerende hænger også sammen med gennemsigtigheden i de faglige krav og vurderingskriterierne, som rapporteres i Tabel 4.4. nedenfor.

Tabel 4.3. – del I: 2011

Undervisningens organisering

	AU	ST	HE	BS	AR
Læringsmålene for de enkelte undervisningsforløb er klart formulerede og klart kommunikerede	64%	62%	63%	64%	64%
Der er god overensstemmelse mellem læringsmål og eksamenskrav	61%	65%	65%	56%	66%
De valgte undervisningsformer støtter mit læringsarbejde med henblik på opfyldelse af læringsmål og eksamenskrav	61%	69%	66%	56%	63%
Der er klare informationer om, hvad der fagligt set forventes af mig som studerende	65%	67%	70%	63%	63%

Note: Tallene for undervisningens organisering viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Tabel 4.3. – del II: 2007

Undervisningens organisering

	AU	NAT	SUN	SAM	ASB	HUM	TEO	DPU
Læringsmålene for de enkelte undervisningsforløb er klart formulerede og klart kommunikerede - 2007	46%	53%	51%	38%	46%	43%	55%	57%
Læringsmålene for de enkelte undervisningsforløb er klart formulerede og klart kommunikerede - 2011	64%	62%	63%	61%	66%	62%	65%	70%
Der er god overensstemmelse mellem læringsmål og eksamenskrav - 2007	55%	61%	64%	44%	49%	57%	69%	53%
Der er god overensstemmelse mellem læringsmål og eksamenskrav - 2011	61%	65%	65%	55%	57%	67%	64%	64%
De valgte undervisningsformer støtter mit læringsarbejde med henblik på opfyldelse af læringsmål og eksamenskrav - 2007	56%	66%	64%	47%	53%	58%	66%	45%
De valgte undervisningsformer støtter mit læringsarbejde med henblik på opfyldelse af læringsmål og eksamenskrav - 2011	61%	69%	66%	54%	58%	66%	68%	56%
Der er klare informationer om, hvad der fagligt set forventes af mig som studerende - 2007	53%	59%	68%	45%	54%	51%	61%	48%
Der er klare informationer om, hvad der fagligt set forventes af mig som studerende - 2011	65%	67%	70%	61%	65%	64%	71%	58%

Note: Tallene for undervisningens organisering viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

I Tabel 4.3. – del II sammenlignes de studerendes vurdering af de fire parametre for undervisningens organisering i henholdsvis 2007 og 2011. Generelt ses en stigning i andelen af studerende, der svarer overvejende eller helt enig på de fire spørgsmål. Den største ændring findes i forhold til vurderingen af, hvorvidt læringsmålene for de enkelte undervisningsforløb er klart formulerede og klart kommunikerede, hvor 18 procentpoint flere af de studerende ved Aarhus Universitet erklærer sig enig heri i 2007 end i 2011. Tallet dækker over en variation på tværs af de syv fakulteter. Den største stigning kan identificeres på Samfundsvidenskab, ASB og Humaniora, hvor henholdsvis 23, 20 og 19 procent flere er enig i, at læringsmålene er klare. Mindre, men betydelige, stigninger findes på de øvrige fakulteter, hvor mellem 9 og 13 procentpoint flere af de studerende svarer bekræftede på spørgsmålet.

6 procentpoint flere af de studerende ved Aarhus Universitet oplever en god overensstemmelse mellem læ-

ringsmål og eksamenskrav i 2011 end i 2007. Tallet dækker over en variation på tværs af de syv fakulteter, hvor det kan bemærkes, at Samfundsvidenskab trods den største stigning i perioden stadig er det fakultet, hvor færrest studerende (55 procent) er overvejende eller helt enige i, at der er god overensstemmelse mellem læringsmål og eksamenskrav.

I 2011 svarer 5 procentpoint flere af de studerende positivt på spørgsmålet: "De valgte undervisningsformer støtter mit læringsarbejde med henblik på opfyldelse af læringsmål og eksamenskrav". Særligt på DPU ses en stigning i den andel, der erklærer sig enig. Således opleves her en stigning på 11 procentpoint. Trods den største stigning er der stadig færre studerende på DPU (56 procent), der svarer bekræftende på spørgsmålet end på næsten alle andre fakulteter. Samfundsvidenskab har med 54 procent færrest studerende, der er enige i, at de valgte undervisningsformer støtter deres læringsarbejde.

Andelen af studerende, der mener, at der er klare informationer om, hvad der fagligt set forventes af dem, er steget med 12 procentpoint fra 2007 til 2011. Sammenlignes på tværs af fakulteterne identificeres den største stigning på Samfundsvidenskab, hvor andelen er steget med 16 procentpoint, mens den mindste stigning findes på Sundhedsvidenskab med 2 procentpoint. Trods den største stigning har Samfundsvidenskab imidlertid stadig færrest studerende, der svarer bekræftende, mens Sundhedsvidenskab trods lavest fremgang ligger over gennemsnittet for hele Aarhus Universitet.

Som det fremgår af Tabel 4.4 – del I, oplever 61 procent af de studerende ved Aarhus Universitet, at kra-

vene til prøver og eksaminer er klart formulerede og klart kommunikerede. Den andel, der oplever dette, er størst på Science and Technology, hvor 64 procent angiver, at det er tilfældet. På Health mener 63 procent, at kravene er klart formulerede og klart kommunikerede. Omvendt er tallet lavere på Business and Social Sciences, idet 58 procent af de studerende angiver, at kravene til prøver og eksaminer er klare. Af tabellen fremgår ligeledes, hvorvidt de studerende oplever, at der er klare informationer om de vurderingskriterier, der bruges ved eksamen. Gennemsnittet for universitetet er 51 procent. Business and Social Sciences ligger lavest med 48 procent. På de øvrige hovedområder er andelen højere, idet over halvdelen af de studerende oplever klarhed omkring vurderingskriterierne.

Tabel 4.4. – del I: 2011

Gennemsnitlighed i faglige krav til eksamen

	AU	ST	HE	BS	AR
Kravene til prøver og eksaminer er klart formulerede og klart kommunikerede	61%	64%	63%	58%	62%
Der er klare informationer om, hvilke vurderingskriterier, der bruges ved eksamen	51%	54%	53%	48%	53%

Note: Tallene faglige krav til eksamen viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Tabel 4.4. – del II: 2007

Gennemsnitlighed i faglige krav til eksamen

	AU	NAT	SUN	SAM	ASB	HUM	TEO	DPU
Kravene til prøver og eksaminer er klart formulerede og klart kommunikerede - 2007	47%	58%	59%	35%	44%	46%	56%	47%
Kravene til prøver og eksaminer er klart formulerede og klart kommunikerede - 2011	61%	64%	63%	56%	61%	62%	65%	62%
Der er klare informationer om, hvilke vurderingskriterier, der bruges ved eksamen - 2007	39%	49%	48%	24%	39%	37%	49%	45%
Der er klare informationer om, hvilke vurderingskriterier, der bruges ved eksamen - 2011	51%	54%	53%	45%	52%	53%	55%	54%

Note: Tallene faglige krav til eksamen viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

I Tabel 4.4. – del II sammenlignes de to parametre for gennemsigtighed i faglige krav til eksamen over tid på tværs af hele Aarhus Universitet og de syv fakulteter. Overordnet ses en klar stigning i andelen af studerende, der har svaret overvejende eller helt enig på spørgsmålene om, om kravene til prøver og eksaminer er klart kommunikerede, og om der er klar information om, hvilke vurderingskriterier, der bruges ved eksamen. Således er henholdsvis 14 og 12 procentpoint flere studerende enige i de to spørgsmål i 2011 end i 2007. I forhold til begge parametre oplever Samfundsvidenskab den største stigning, idet 21 procentpoint flere studerende svarer bekræftende i 2011. Det skal imidlertid bemærkes, at det tidligere Samfundsvidenskab trods den største stigning stadig er det fakultet, hvor færrest studerende mener, at der er gennemsigtighed i de faglige krav til eksamen.

Så én af de mest iøjnefaldende positive ændringer i Studiemiljø2011 vedrører parameteren undervisningsorganisering. De studerende oplever i langt højere grad end tidligere en klar sammenhæng mellem undervisningsforløbenes læringsmål, eksamensformer og eksamenskrav og valgte undervisningsformer. Det er således lykkedes på tre år at skabe betydelig mere transparens og en mere logisk motivationsstruktur for de studerende.

Udvikling her skyldes bl.a. det store arbejde med at implementere den nye karakterbekendtgørelse, hvor karakterer defineres som grader af opfyldelse af fagets læringsmål.

Selvom nu ca. 2/3 af de studerende oplever større klarhed og sammenhæng her, så er der 1/3 af de studerende, der ikke oplever det, og der er der stadig mange undervisningsforløb på de forskellige uddannelser, der har brug for en reformulering af læringsmål og tilpasninger af eksamens- og undervisningsformer. Studiecævnene bør drøfte, hvordan alignment og transparens i fagene generelt kan øges, og hvordan underviserne kan blive endnu bedre til at bruge læringsmålene som pædagogisk værktøj.

Studiecævnene bør ligeledes overveje, hvordan man kan mindske afstanden mellem undervisnings- og eksamensaktiviteter, så de studerende i højere grad ved eksamen møder opgavetyper, hvorom de kan sige, at de er velkendte fra den daglige undervisning. Det ville i reglen kunne give mere aktiverende undervisning, mere transparens i faglige krav og mindre eksamensstress (jævnfør også kapitel 7 nedenfor).

Vejledning og tilbagemelding

Muligheden for feedback er en del af undervisningens organisering og måske den største udfordring på et moderne masseuniversitet – ikke mindst med studenter/underviserratioer som på Business and Social Sciences og Arts. I en gennemgang af 800 meta-studier konkluderer Hattie (2009), at netop feedback er en af de vigtigste forudsætninger for et højt læringsudbytte. Ved at sammenligne 138 læringsbetingelser og undervisningsinterventioner viser det sig, at effekten af feedback ligger nummer ti blandt de 138 undersøgte.

I et læringsperspektiv er feedback således afgørende. Det samme er vejledning på en uddannelsesinstitution, der skal levere forskningsbaseret undervisning, herunder at oplære sine kandidater til at anvende fagets teori, metode og empiri i selvstændige undersøgelser. Så selvom muligheder for vejledning og feedback som isoleret faktor kun i beskedent omfang forklarer trivsel, er spørgsmålene igen medtaget i studiemiljøundersøgelsen.

Tabel 4.5.

Kvaliteten af vejledning og tilbagemelding

	AU	ST	HE	BS	AR
Der er gode muligheder for at få vejledning om mine faglige præstationer	45%	53%	33%	40%	52%
Kvaliteten af vejledningen er for det meste høj	55%	65%	45%	49%	62%
Der er gode muligheder for tilbagemelding om mine faglige præstationer til eksamen eller større opgaver	42%	42%	30%	41%	48%
Kvaliteten af tilbagemeldingen er for det meste høj	45%	50%	33%	41%	51%
Der går passende kort tid fra indlevering af opgaver til tilbagemelding	48%	45%	48%	45%	53%

Note: Tallene for kvalitet af vejledning og tilbagemelding viser den andel af de studerende, som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Af Tabel 4.5. kan aflæses, at 45 procent af de studerende ved Aarhus Universitet mener, at der er gode muligheder for at få vejledning omkring faglige præstationer. Tallet dækker over relativt store variationer på tværs af hovedområderne, så mens 33 procent oplever det på Health, er andelen højere på Science and Technology og Arts, hvor henholdsvis 53 og 52 procent svarer bekræftende på spørgsmålet.

55 procent af de studerende ved Aarhus Universitet er overvejende eller helt enige i, at kvaliteten af vejledningen for det meste er høj. De studerendes vurdering af kvaliteten af vejledningen varierer ligeledes på tværs af hovedområderne. På Science and Technology finder 65 procent, at kvaliteten af vejledning er høj,

ligesom det gør sig gældende for 62 procent af de studerende på Arts. På Business and Social Sciences oplever omtrent halvdelen, at kvaliteten af vejledningen er høj, mens der på Health med kun 45 procent af de studerende ses den laveste andel, som finder kvaliteten af vejledningen høj 45 procent.

Når der spørges til muligheden for tilbagemelding om faglige præstationer, svarer et gennemsnit på 42 procent af de adspurgte bekræftende på, at der er sådan en mulighed. Den andel, der svarer bekræftende på spørgsmålet, er lavest på Health med kun 30 procent af de studerende. Dette tal er henholdsvis 41 og 42 procent for Business and Social Sciences og Science and Technology. Højest ligger Arts med 48 procent af

de adspurgte. Samtidig mener 45 procent af de studerende på universitetet, at kvaliteten af tilbagemeldingen er høj. Halvdelen finder, at dette er tilfældet på Science and Technology, mens det gælder for cirka en tredjedel af de studerende på Health.

På det følgende spørgsmål om, hvorvidt der går passende tid fra indlevering af opgaver til tilbagemelding, ligger universitetsgennemsnittet af bekræftende svar på 48 procent. Det dækker over en variation på mellem 45 og 53 procent for de respektive hovedområder. Både Business and Social Science og Science and Technology har 45 procent studerende, der finder, at der går passende tid mellem indlevering og tilbagemelding. For Arts er dette tal 53 procent.

Også disse tal må vurderes i lyset af forholdet mellem antallet af studerende og antallet af undervisere (jævnfør Appendiks D).

Studienævnene bør overveje, om det er muligt at prioritere denne del af undervisningen yderligere, herunder, om brug af organiseret peer-feedback og e-læringsaktiviteter kan frigive ressourcer til feedback. Endvidere kan studienævnene overveje, om der er behov for at styrke vejledernes vejledningskompetencer.

Case: Mere feedback

På Institut for Statskundskab er andelen af studerende, der oplever gode muligheder for vejledning, steget fra 31 procent i 2007 til 43 procent i 2011, og andelen, der oplever gode muligheder for tilbagemelding, er steget fra 31 procent i 2007 til 59 procent i 2011. Anne Mette Kjær, lektor og studieleder, Institut for Statskundskab, giver en forklaring på udviklingen:

"Resultaterne fra Studiemiljø2007 viste os, at der var brug for mere feedback, og derfor blev der taget initiativer både i studienævnet og ude på afdelingerne. På vores meget store årgange gav vi før en kollektiv tilbagemelding, og kun få studerende opsøgte på eget initiativ underviserne. Nu giver vi i bestemte tidsrum de studerende mulighed for at skrive sig på lister, der hænger på eksaminatorernes døre, og dermed reservere et tidsrum, hvor de kan få individuel tilbagemelding på deres eksamensopgave. Desuden har vi indført en meget højere grad af skriftlighed. Fx i faget Komparativ Politik, hvor læsegrupperne hver uge afleverer en mindre skriftlig besvarelse, som deres studenterundervisere giver dem feedback på. Dertil kommer, at de studerende hen over et år afleverer fire individuelle besvarelser, typisk af en tidligere eksamensopgave. I faget International Politik har vi indført peer review, hvor de studerende giver hinanden feedback ud fra en rettevejledning, som underviseren har skrevet."

5. DET SOCIALE LIV PÅ STUDIET

Et universitetsstudie af en varighed på 5 år eller mere er en skelsættende og identitetsskabende periode i en akademikers liv. Den studerende knyttes til et fagligt fællesskab, socialiseres ind i et professionelt fællesskab og indgår ikke mindst i et socialt fællesskab. Ofte bliver stærke og livslange venskaber knyttet med de nærmeste medstuderende, og læsegrupper og studiekammerater er en værdifuld ressource, når faglige udfordringer skal håndteres.

På den anden side kan mødet med universitetet socialt set være vanskeligt. Hvor fx gymnasieskolen er karakteriseret ved små hold og mange undervisningstimer, er universitetet karakteriseret ved få timer på ofte meget store hold, særligt hvor forelæsninger er den dominerende undervisningsform. Ensomhed er, som

det også fremgik af Studiemiljø2007, et kendt fænomen på universitetet.

Der er stor forskel på, i hvor høj grad det sociale samvær studerende imellem er institutionaliseret. På nogle studier er undervisningen bygget op omkring de studerendes deltagelse i læsegrupper, mens det på andre studier er op til de studerende selv at organisere læsegruppearbejde. Nogle institutter understøtter meget aktivt det faglige og sociale foreningsliv, andre gør det i mindre grad. I spørgeskemaet er der blevet spurgt til de studerendes deltagelse i læsegruppearbejde, lige som de studerende er blevet bedt om at vurdere udbuddet af både faglige og sociale arrangementer.

Kontakt til medstuderende

Den anden vigtigste faktor til forklaring af trivselsmønsteret er oplevelsen af, om de medstuderende generelt er imødekomme (jævnfør kapitel 3 ovenfor).

Tabel 5.1. viser de studerendes kontakt til medstuderende. Overordnet ses, at 86 procent af de studerende

er helt eller overvejende enig i, at de andre studerende på deres studie generelt er imødekomme. På Science and Technology, Health og Arts er andelen henholdsvis 91, 90 og 88 procent, mens 82 procent af de studerende på Business and Social Sciences oplever deres medstuderende som imødekomme.

Tabel 5.1.

Kontakt til medstuderende

	AU	ST	HE	BS	AR
De andre studerende er generelt imødekommende	86%	91%	90%	82%	88%
Det har været nemt at opnå kontakt til studerende på tværs af årgange	43%	58%	60%	36%	37%
Jeg føler mig som en del af et større fællesskab på mit studie	57%	64%	75%	53%	51%

Note: Tallene for kontakt til medstuderende viser den andel af de studerende som har svaret helt enig eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Hvor det således synes nemt at opnå kontakt med medstuderende, er det lidt mere vanskeligt at opnå kontakt med studerende på tværs af årgange. På Aarhus Universitet erklærer 43 procent sig helt eller overvejende enig i, at det er nemt at opnå kontakt til studerende på tværs af årgange. Det overordnede tal dækker over en variation mellem hovedområderne, hvor de studerende på Health og Science and Technology generelt finder det nemmere, end det er tilfældet for de to øvrige hovedområder. Det er således tilfældet for 60 og 58 procent på henholdsvis Science and Technology og Health, mens det blot er tilfældet for henholdsvis 37 og 36 procent på Arts og Business and Social Sciences.

57 procent af de studerende på Aarhus Universitet er helt eller overvejende enig i, at de føler sig som en del af et større fællesskab på deres studie. Variationen

hovedområderne imellem er forholdsvis stor. På Health føler 75 procent sig som en del af et større fællesskab på deres studie. For Business and Social Sciences og Arts er det lidt over halvdelen af de studerende, der kan erklære sig enig i, at de føler sig som del af et større fællesskab på studiet.

Så helt overordnet eksisterer der en meget imødekommende studenterkultur på AU, hvilket er en afgørende del af forklaringen på, at de studerende har høj trivsel. Det vigtigste for de studerendes trivsel er relationen til deres årgang, men af det kvalitative materiale fremgår det, at de studerende godt kunne ønske sig lidt mere kontakt på tværs af årgangene for nemmere at kunne finde sammen med medstuderende, når deres læsegrupper og bachelorhold går i opløsning på grund af valgfag sidst på BA-studierne og på kandidatuddannelserne.

Udbuddet af faglige og sociale arrangementer

Udbuddet af sociale arrangementer – rusintroduktion, fredagsbar, fester, kapsejls, faglige foredrag, ekskursioner, summer schools mm. – er en vigtig del af den sociale infrastruktur på uddannelserne med både direkte og indirekte betydning for de studerendes trivsel.

Tabel 5.2. viser de studerendes vurdering af udbuddet af faglige og sociale arrangementer. Generelt vurderer de studerende det sociale liv på studiet positivt. Således svarer 75-76 procent af de studerende på Aar-

hus Universitet, at de vurderer henholdsvis udbuddet af faglige arrangementer, udbuddet af sociale arrangementer og muligheden for social kontakt til medstuderende som meget god eller god. Generelt ses en tendens til, at flest studerende på Health er tilfredse med udbuddet af arrangementer og oplever den bedste mulighed for kontakt til medstuderende. Således svarer mellem 84 og 89 procent meget god eller god på de tre spørgsmål vedrørende det sociale liv på studiet. På Arts gør det samme sig gældende for henholdsvis 70, 63 og 65 procent.

Tabel 5.2.

Det sociale liv på studiet

	AU	ST	HE	BS	AR
Hvordan vurderer du udbuddet af faglige arrangementer?	75%	70%	84%	78%	70%
Hvordan vurderer du udbuddet af sociale arrangementer?	76%	75%	88%	80%	63%
Hvordan vurderer du muligheden for social kontakt til medstuderende?	75%	80%	89%	75%	65%

Note: Tallene for det sociale liv på studiet viser den andel af de studerende, som har svaret meget god eller god. Resten har svaret hverken/eller, dårlig eller meget dårlig.

Sociale arrangementers store positive betydning for tilhørsforhold og trivsel fremhæves ofte i det kvalitative materiale. De sociale arrangementer nævnes på det 'tørre' område ofte også som en uundværlig compensation for alt for få timer og undervisningsformer, der ikke levner mange muligheder for at skabe kontakter til medstuderende.

Endelig er der studerende fra alle hovedområderne, der i deres kommentarer til det sociale miljø på studierne oplever mainstream alkoholkulturen anstrengende og ind imellem som et stærkt pres, og de efterspørger mulighed for sociale aktiviteter uden alkohol. Det samme gælder for en del udenlandske studerende, som derudover tilkendegiver, at de heller ikke har råd til at deltage i den form for fester.

Læsegruppeaktivitet

Tabel 5.3. – del I viser den andel af studerende, der er en del af en læsegruppe eller har en læsemakker. Det gælder til dagligt for 45 procent af de studerende, mens det er tilfældet for 57 procent i eksamensperioden. Men der er meget store forskelle mellem de forskellige hovedområder.

Det hovedområde, hvor den største andel af studerende til daglig indgår i læsegruppesamarbejde, er Health, hvor det er tilfældet for 54 procent. Henholds-

vis 43, 46 og 43 procent af de studerende på Science and Technology, Business and Social Sciences og Arts svarer bekræftende på spørgsmålet. Også i eksamensperioden er Health det hovedområde, hvor flest studerende indgår i læsegruppesamarbejde. Det gælder for 82 procent. På Arts er andelen af studerende, som i eksamensperioden indgår i læsegruppearbejde, 49 procent, og på Science and Technology og Business and Social Sciences er andelen henholdsvis 58 og 55 procent.

Tabel 5.3. – del I: 2011

Er du en del af en læsegruppe, eller har du en læsemakker...

	AU	ST	HE	BS	AR
... til daglig?	45%	43%	54%	46%	43%
... i eksamensperioder?	57%	58%	82%	55%	49%

Note: Tallene for læsegruppe eller læsemakker viser den andel af de studerende, som har svaret altid eller ofte. Resten har svaret nogle gange, sjældent eller aldrig.

Tabel 5.3. – del II: 2007

Er du en del af en læsegruppe, eller har du en læsemakker...

	AU	NAT	SUN	SAM	ASB	HUM	TEO	DPU
... til daglig? - 2007	52%	45%	64%	57%	59%	43%	35%	48%
... til daglig? - 2011	45%	43%	54%	47%	45%	41%	22%	53%
... i eksamensperioder? - 2007	60%	58%	83%	65%	60%	50%	56%	47%
... i eksamensperioder? - 2011	57%	58%	82%	59%	52%	49%	49%	48%

Note: Tallene for læsegruppe eller læsemakker viser den andel af de studerende, som har svaret meget ofte eller ofte. Resten har svaret nogle gange, sjældent eller aldrig.

Sammenlignes andelen af studerende på Aarhus Universitet, der i henholdsvis 2007 og 2011 angav at have en læsemakker eller indgå i en læsegruppe, ses der en tendens til, at deltagelsen i læsegruppeaktivitet generelt er faldende såvel til daglig som op til eksamen. Dog er tendensen den modsatte på det tidligere DPU, hvor flere studerende i 2011 er en del af en læsegruppe sammenlignet med 2007. Således er andelen, der indgår i læsegruppeaktivitet til daglig, steget fra 48 til 53 procent.

For samtlige af de tidligere fakulteter gælder, at andelen af de studerende, som indgår i læsegruppesamarbejde til daglig, er faldet fra 52 procent i 2007 til 45 procent i 2011. Sammenlignes læsegruppeaktiviteten til daglig på tværs af de tidligere fakulteter, ses det

største fald på henholdsvis ASB og Teologi, hvor henholdsvis 14 og 13 procentpoint færre studerende indgår i en læsegruppe i 2011 end i 2007. Samtidig er Teologi det fakultet, hvor færrest studerende har en læsegruppe. Det er således blot 22 procent i 2011. Trods et fald på 10 procentpoint er Sundhedsvidenskab i 2011 stadig det fakultet, hvor fleste studerende (54 procent) har en læsegruppe eller -makker til daglig.

Tallene kan godt tolkes som en tendens til en mere individualiseret studiepraksis blandt de studerende – en udvikling, som måske ikke er ønskelig på krævende studier, hvor hovedparten af læringsarbejdet nødvendigvis finder sted uden for konfrontationstimerne på universitetet.

Ensomhed på studiet

Af Tabel 5.4. fremgår andelen af studerende ved Aarhus Universitet, som altid eller ofte føler sig ensomme henholdsvis til daglig på studiet, i eksamensperioder og til daglig uden for studiet. 9 procent af de studerende ved Aarhus Universitet – svarende til ca. 2.700 personer – føler sig ensomme i deres daglige gang på studiet. På Health og Science and Technology føler 6 til 7 procent sig ensomme til daglig. Business and Social Sciences og Arts med henholdsvis 9 og 10 procent har flest studerende, der føler sig ensomme til daglig på studiet. Det vil med andre ord sige, at knap hver tiende på de to hovedområder føler sig ensom.

I eksamensperioden stiger ensomheden blandt de studerende ved Aarhus Universitet. Således svarer 16 procent bekræftende på, at de føler sig ensomme op til eksamen. Tallet dækker over en variation på ho-

vedområderne, hvor andelen af studerende, der er ensomme i eksamensperioden på henholdsvis Science and Technology, Health og Business and Social Sciences, er lidt lavere end andelen på hele Aarhus Universitet. På Arts føler hver femte studerende sig ofte eller altid ensom i eksamensperioder.

Tallene for ensomheden uden for studiet kan betragtes som en markør for, hvor alvorligt det står til med ensomheden i studiekonteksten. Generelt ligger andelen af studerende, der erklærer sig ensomme på studiet, kun 1 til 3 procentpoint over den andel af studerende, som angiver, at de også uden for studiet føler sig ensomme. Til gengæld stiger andelen af studerende, der føler sig ensomme, markant i eksamensperioderne.

De studerendes relationer til deres medstuderende kan påvirkes betydeligt ved, at undervisningen tilrettelægges på måder, der både efterspørger og skaber arbejdsfællesskaber blandt de studerende. Studienævn og undervisere bør drøfte, hvordan undervisningen bedst tilrettelægges i konfrontationstimerne, så det muliggør, at de studerende alene og ikke mindst i studiegrupper selvstændigt kan arbejde hensigtsmæssigt og vedholdende med stoffet mellem timerne. Mange kandidatstuderende, sidefagsstuderende og studerende, hvis læsegruppe er faldet fra hinanden, efterspørger hjælp til at etablere nye læsegrupper.

Studienævnene bør drøfte, hvordan de kan facilitere dannelsen og gendannelsen af læsegrupper – fx gennem oprettelsen af en 'læsegruppebørs' – og tage stilling til, om tendensen til en tilsyneladende mere individualiseret studiepraksis blandt de studerende er hensigtsmæssig.

Studieledere og studienævn bør granske tallene for deres respektive BA- og kandidatuddannelser med henblik på 'lommer' med stor andel af ensomme studerende og invitere til en drøftelse med de studerende af, hvad der kunne afhjælpe problemet.

Tabel 5.4.

Hvor ofte føler du dig ensom...

	AU	ST	HE	BS	AR
... til daglig på studiet?	9%	7%	6%	9%	10%
... i eksamensperioder?	16%	12%	14%	15%	20%
... til daglig uden for studiet?	7%	7%	6%	7%	8%

Note: Tallene for ensomhed viser den andel af de studerende, som har svaret altid eller ofte. Resten har svaret nogle gange, sjældent eller aldrig.

6. ARBEJDSINDSATS, ARBEJDSBYRDE OG STRESS

Arbejdsbyrdens omfang og oplevelsen af, om man kan overkomme sine arbejdsopgaver, er klassiske elementer i trivselsundersøgelser på arbejdsmarkedet.

I de europæiske uddannelsessystemer er det almindeligt anerkendt, at et års fuldtidsstudie sat til 60 ECTS svarer til fuld arbejdstid på arbejdsmarkedet. I runde tal kan man i Danmark sætte 60 ECTS til 1800 arbejdstimer og dermed 10 ECTS til 300 timer og 1 ECTS til 30 timers arbejde. Disse tal indgår på mange studier

Tidsforbrug

De studerende er i spørgeskemaet blevet bedt om at angive, hvor mange timer de i den forgangne uge har brugt på undervisning, forberedelse, arbejde uden for studiet og fritidsaktiviteter. Tidsforbruget er således målt i en typisk arbejdsuge en tredjedel inde i forårssemesteret.

Af Tabel 6.1. fremgår det, at de studerende på Aarhus Universitet gennemsnitligt bruger 28,5 time om ugen på studierne (konfrontationstimer + forberedelse). Der er tale om en betydelig variation mellem hovedområderne, hvor studerende fra Science and Technology og Health sammenholdt med gennemsnittet bruger mere tid på studierne, nemlig henholdsvis 32,5 og 36,5 timer. Studerende på Business and Social Sciences og Arts bruger henholdsvis 26,5 og 24,5 timer. Ser man på antal brugte timer på undervisning, fremgår det af tabellen, at studerende på Aarhus Universitet gennemsnitligt deltager i 12 konfrontationstimer om ugen. Tallet dækker over en betydelig variation mellem hovedområderne. Studerende på Science and Techno-

som vejledende, gennemsnitlige normaltal i planlægningen af undervisningen.

Alle studerende i *Studiemiljø2011* er registreret som fuldtidsstuderende, og de må alt andet lige forventes i gennemsnit at skulle anvende 37 timer på studiearbejde pr. uge, hvad enten det drejer sig om undervisning, forberedelse, vejledning, laboratorieøvelser, gruppearbejde eller andet.

logy deltager i gennemsnit i 17,5 undervisningstimer om ugen. Studerende på Arts deltager i færrest undervisningstimer, nemlig 8,5 time om ugen. De studerende ved universitetet bruger i gennemsnittet 16,5 timer om ugen på forberedelse. Sammenligner vi på tværs af hovedområderne, bruges der flest timer på Health med 19,5 timer.

Udover studiet bruger de studerende i gennemsnit 1 time om ugen på foreningsarbejde, hvilket er normen på alle hovedområder.

Blandt de studerende på Aarhus Universitet bruges 3,5 time på studierelevant arbejde pr. uge. På Science and Technology bruges færrest timer, mens der på Business and Social Sciences bruges flest. Ligeså bruges der gennemsnitligt 3,5 time på ikke-studierelevant arbejde. Hvis tallene for de fire hovedområder sammenlignes, ses det, at de studerende på Health bruger mindst tid på ikke-studierelevant arbejde, mens de studerende på Business and Social Sciences bruger flest.

Studerende på Aarhus Universitet bruger gennemsnitligt 7,5 time om ugen på fritidsaktiviteter. Der er ikke

tale om nogen nævneværdig forskel mellem hovedområderne.

Tabel 6.1.

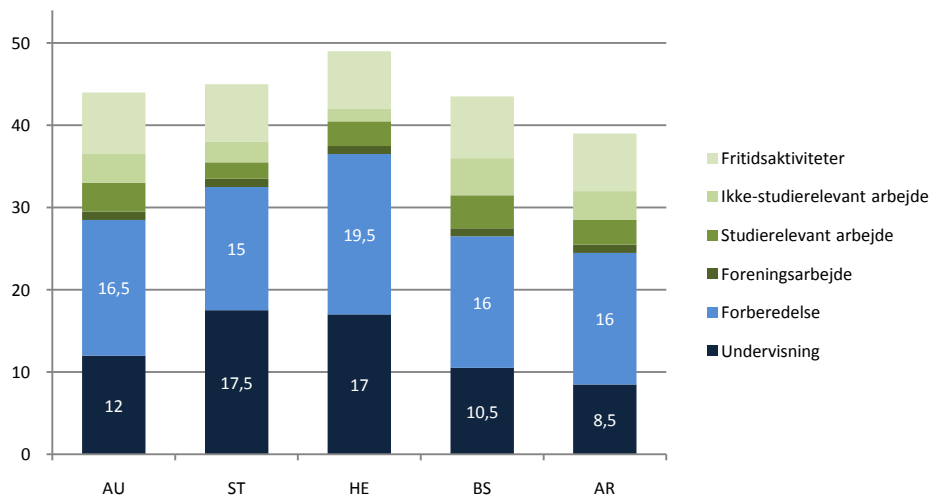
Hvor mange timer har du brugt på følgende aktiviteter? Timer per uge

	AU	ST	HE	BS	AR
Undervisning	12	17,5	17	10,5	8,5
Forberedelse	16,5	15	19,5	16	16
Foreningsarbejde	1	1	1	1	1
Studierelevant arbejde	3,5	2	3	4	3
Ikke-studierelevant arbejde	3,5	2,5	1,5	4,5	3,5
Fritidsaktiviteter	7,5	7	7	7,5	7
Samlet tid brugt på studier (undervisning + forberedelse)	28,5	32,5	36,5	26,5	24,5

Note: Tallene inkluderer ikke ph.d.-studerende og specialestuderende. Studerende er kun inkluderet i analyser, hvis de har brugt mere end 0 og mindre end 84 timer ugentligt. Tallene er afrundet til nærmeste halve time. Totalen for timer brugt på studiet er udregnet ud fra de ikke-afrundede tal for antal timer brugt på henholdsvis undervisning og forberedelse og kan derfor afvige med 0,5.

Figur 6.1.

Hvor mange timer har du brugt på følgende aktiviteter? Timer per uge



Note: Tallene inkluderer ikke ph.d.-studerende og specialestuderende. Studerende er kun inkluderet i analyser, hvis de har brugt mere end 0 og mindre end 84 timer ugentligt. Tallene er afrundet til nærmeste halve time.

Figur 6.2 viser tidsforbruget fordelt på bachelor- og kandidatuddannelser. Samlet for hele universitetet bruger bachelorstuderende mere tid på studiet end kandidatstuderende. Forskellen i brugt tid på forberedelse er lille, hvorfor den forskel, der opleves i den tid,

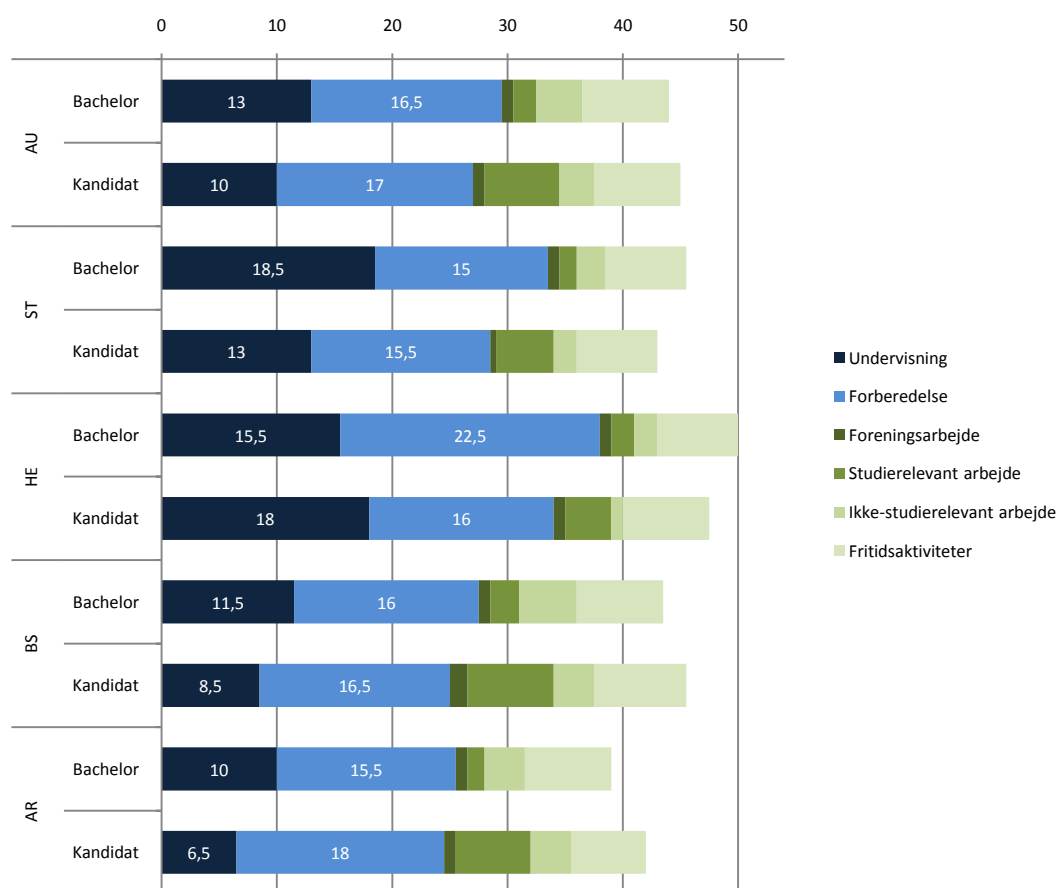
som henholdsvis bachelor- og kandidatstuderende bruger på studiet, dækker over, at bachelorstuderende generelt bruger mere tid på undervisning end kandidatstuderende. Samme tendens ses på tværs af de fleste hovedområder, dog med undtagelse af Health,

hvor kandidatstuderende bruger mere tid på undervisning end de bachelorstuderende. Den mindre tid, som kandidatstuderende bruger på universitetet,

modsvares af det øgede antal timer, de bruger på studierelevant arbejde.

Figur 6.2.

Hvor mange timer har du brugt på følgende aktiviteter? Timer per uge, bachelor- og kandidatstuderende



Note: Tallene inkluderer ikke ph.d.-studerende og specialestuderende. Studerende er kun inkluderet i analyser, hvis de har brugt mere end 0 og mindre end 84 timer ugentligt. Tallene er afrundet til nærmeste halve time.

Niveauet for timeforbrug på undervisningsaktivitet og arbejde samt *mønsteret* i forskellene mellem hovedområderne og mellem BA- og kandidatuddannelser er i det store og hele det samme i *Studiemiljø2011* og *Studiemiljø2007*. Når tallene for 2007 og 2011 ikke bringes i samme tabel, skyldes det, at de studerendes tidsforbrug er målt lidt forskelligt, og tallene er derfor ikke helt sammenlignelige. Opgørelsesmåden i 2007 tenderede til at overrapportere de studerendes deltagelse i konfrontationstimer en smule især på kandidatuddannelserne.¹

Studiemiljø2011 viser, at mange studerende ved AU – som i *Studiemiljø2007* – i praksis ikke er fuldtidsstuderende, selvom de er indskrevet på fuldtidsstudier.

Aarhus Universitet fandt i 2007 ikke, at mønsteret er tilfredsstillende, og problemstillingen om de studerendes arbejdsindsats er blevet analyseret og diskuteret indgående, og en række initiativer er blevet taget.

centen. Gennemsnitsværdierne for timeforbrug blev sat til midten af intervallerne 2,5; 7,5; osv. ud fra en antagelse om, at unøjagtigheder på hver side af midten udlignede hinanden. Da man på det 'tørre' område mange steder har 6 timer pr. uge på kandidatuddannelserne, er disse timer sandsynligvis blevet overrapporteret. I *Studiemiljø2011* er respondenterne blevet bedt om at anføre timerne i absolutte tal. Mønsteret og niveauet er det samme i de to undersøgelser, men da opgørelsesmåden er lidt forskellig, giver det ikke mening at sammenstille de to talsæt og søge at forklare små afvigelser.

¹ I *Studiemiljø2007* blev de studerende bedt om at angive deres timeforbrug i intervaller af 5 timer: 0-5 t, 6-10 t, 11-15 t osv. Intervaller blev valgt for ikke at få spørgsmålet til at virke for uoverkommeligt og dermed gå ud over svarpro-

Konklusionerne af de hidtidige analyser viser, at man må opdele problemstillingen om de studerendes arbejdsindsats i forskellige spørgsmål: Hvor har uddannelserne problemer, og hvor har de ikke? Hvor kan uddannelserne gøre noget, og hvor kan de ikke gøre noget?

1. Først lidt om, hvor uddannelserne næppe har et problem.

Nærmere analyser viser, at mange studerende vælger ikke at være fuldtidsstuderende af velovervejede og rationelle grunde. En gruppe af studerende har af forskellige grunde svært ved at følge normeret studietid og vælger at sætte tempoet ned for at undgå stress. Det forlænger deres studietid, men er rationelt i forhold til deres situation.

En anden gruppe studerende vælger ikke at følge normeret studietid for at kunne yde mere i de lidt færre fag, de følger, og derved opnå højere karakterer og/eller for at få tid til at have studie- eller karriererelevant arbejde – ofte i udlandet – og dermed få nyttige ting på deres CV. Begge dele er – når man lytter til udmeldingerne fra personalechefer i firmaer og organisationer – rationelle strategier i forhold til at skaffe sig spændende arbejde efter studiet. Andre varianter er at få tid til at komme til udlandet, komme i praktik, have spændende arbejde, holde sabbatår eller bare leve et frit ungdomsliv.

Den gruppe af ofte ressourcestærke og dygtige studerende er fuldtidsstuderende i forhold til antallet af ECTS, de stiler efter. De forekommer ikke at være et problem, og uddannelserne har i øvrigt heller ingen sanktioner overfor dem.

2. Uddannelserne har et problem i det omfang, man kan hævde, at de studerende er deltidsstuderende, fordi uddannelserne forlanger for lidt af dem, og at de dermed kan siges at lære for lidt – altså hvis de fleste studerende med en deltidsindsats kan honorere kravene på et fuldtidsstudie. Om det forholder sig sådan, kan en undersøgelse af denne type ikke vise, men tallene og det kvalitative materiale tyder på, at der findes undervisningsforløb, hvor nogle studerendes læring, motivation og trivsel kan forsvinde mellem (i) meget få undervisningstimer (ofte domineret af forelæsninger), (ii) uklare læringsmål og faglige forventninger, (iii) meget lidt feedback fra underviserne, (iv) lille arbejdsindsats og (v) meget få ugentlige timers tilstedeværelse på universitetet. Her har uddannel-

serne to muligheder: Man kan søge at skaffe flere ressourcer til undervisningen, og man kan søge at effektivisere undervisningen inden for givne rammer.

- a. Mønsteret i de studerendes tidsforbrug, som det er blevet kortlagt i *Studiemiljø2007* og *Studiemiljø2011*, kan udlægges således, at jo flere konfrontationstimer, der er på uddannelserne, jo flere timer bruger de studerende på både timer og forberedelse. Så arbejdsindsatsen blandt de studerende skal øges gennem øget udbud af timer. Sådan har universiteterne og en del andre interessenter – bl.a. med henvisning til *Studiemiljø2007* – argumenteret, hvilket har medvirket til forhøjelsen af STÅ-taksten fra ca. kr. 41.000 til ca. kr. 46.000 på det 'tørre' område med henblik på at udbyde flere konfrontationstimer til de studerende. Disse ekstra penge er tildelt i 2010, men de ekstra undervisningstimer kan ikke forventes at have sat sig spor i de studerendes rapportering af timeforbrug i *Studiemiljø2011*.
- b. Uanset økonomiske rammer må uddannelserne fortsætte det igangværende lange seje træk med at 'dreje på alle de håndtag', der tilsammen øger kvaliteten og effektiviteten af undervisningen og øger trivsel, motivation og identifikation hos de studerende: Tidssvarende uddannelser, velorganiseret undervisning, aktiverende undervisningsformer, veluddannede undervisere, aktivering og effektivisering vha. e-læring, systematisk evaluering, effektive incitamenter til forskere for at gøre sig umage med undervisning, studenterarbejdspladser ind i udbygningsplaner mv.

Arbejdsbyrde

Der er ikke et 1:1-forhold mellem arbejdsmængde og stress. Stress er en ubalance mellem de stillede krav og de ressourcer, som den enkelte føler at have til rådighed. Derfor kan den samme arbejdsbyrde opleves stressende for én person, mens en anden person ikke vil føle sig stresset. I spørgeskemaet er der spurgt ind til, om den studerende er tilfreds med den mængde arbejde, hun får udført, og hvor ofte hun oplever, at hun ikke når det, hun skulle i forbindelse med studiet. Der er ligeledes spurgt til, om den studerende kan få hjælp fra medstuderende, når hun har brug for det.

Tabel 6.2 giver et overblik over de studerendes egen vurdering af deres arbejdsbyrde. 48 procent af de studerende ved Aarhus Universitet er tilfreds med den mængde arbejde, de får lavet. Hvilket omvendt betyder, at over halvdelen af de studerende er utilfredse med den mængde arbejde, de får udført. Health bryder mønsteret med 61 procent, der er tilfreds med egen arbejdsindsats.

Tabel 6.2.

Vurdering af arbejdsbyrde

	AU	ST	HE	BS	AR
Er du tilfreds med den mængde arbejde, du får lavet?	48%	46%	61%	47%	46%
Hvor ofte sker det, at du i forbindelse med studiet ikke når, hvad du skulle?	38%	42%	31%	40%	35%
Kan du få støtte og hjælp i studierne fra dine medstuderende, hvis du har behov?	66%	72%	77%	63%	63%

Note: Tallene for arbejdsbyrde viser den andel af de studerende, som har svaret altid eller ofte. Resten har svaret nogle gange, sjældent eller aldrig.

Endvidere føler 38 procent af de studerende på universitetet ikke, at de når, hvad de skal i forbindelse med studiet. 66 procent af de studerende ved Aarhus Universitet føler, at de kan få støtte og hjælp fra medstuderende, hvis de har behov for det. Tallet dækker over en variation mellem hovedområderne, hvor især studerende på Health føler, at de kan søge støtte og hjælp blandt deres medstuderende. Det gælder for 77 procent af de studerende på Health.

Tallene er forbavsende konstante på tværs af hovedområder, når vi lige har konstateret, at man arbejder

8-12 timer mere om ugen med studierne på Science and Technology og Health sammenlignet med Business and Social Sciences og Arts. Det ligger lige for at tro, at de studerende, hvis de føler sig pressede i forhold til at kunne nå det hele, kunne vælge den strategi at arbejde lidt mere. Tallene kan fortolkes på følgende måde: Grunden til, at de studerende ikke arbejder mere, er ikke, at de ikke *kan*, men at de ikke kan *se målet* med at gøre det – dvs. at de faglige forventninger er uklare (pga. få timer, uklare læringsmål, meget lidt feedback på faglige præstationer). Uklarheden frustrerer dem.

Stærke stress-symptomer

Stress er vanskeligt at måle, fordi begrebet i så høj grad er gledet ind i hverdagssproget og dermed blevet (menings)løst. I modsætning til andre studiemiljøundersøgelser har vi derfor valgt at definere stress som forekomsten af stærke stress-symptomer i form af tilbagetrækthed, hjertebanken, ondt i maven, muskelspændinger, nedtrykthed, rastløshed, vanskeligheder ved at slappe af, koncentrationsbesvær, vanskeligheder ved at huske mv. Kortere tids udsættelse for stress behøver ikke nødvendigvis at have negative følger, men længere tids udsættelse for denne tilstand – med de symptomer, som er beskrevet her – rummer stor fare for fysiske og psykiske følgesygdomme. I spørgeskemaet er de studerende blevet spurgt om, hvor ofte de oplever stærke stress-symptomer, henholdsvis til

daglig og i eksamensperioden. I skemaet stod der eksplicit, hvad de stærke stress-symptomer dækker over, så den stærke stress ikke forveksles med den dagligdags brug af begrebet.

Af Tabel 6.3. kan ses, at 11 procent af de studerende altid eller ofte oplever stærke stress-symptomer i forbindelse med deres studie i dagligdagen, mens det gør sig gældende for 32 procent i perioden op til eksamen. Det vil sige, at mere end hver tiende studerende på Aarhus Universitet altid eller ofte oplever stærke stress-symptomer i hverdagen på studiet – hvilket må betegnes som helbredsskadeligt – mens det samme er tilfældet for knap en tredjedel af de studerende i eksamensperioden.

Tabel 6.3.

Stærke stress-symptomer hos de studerende

	AU	ST	HE	BS	AR
Har du oplevet stærke stress-symptomer i forbindelse med dit studie? - I dagligdagen	11%	13%	8%	10%	12%
Har du oplevet stærke stress-symptomer i forbindelse med dit studie? - Op til eksamen	32%	26%	37%	31%	34%

Note: Tallene for stress-symptomer angiver, hvor mange studerende, der har svaret altid eller ofte. Resten har svaret nogle gange, sjældent eller aldrig. Stærke stress-symptomer kan fx være: tilbagetrækthed, hjertebanken, ondt i maven, muskelspændinger, nedtrykthed, rastløshed, vanskeligheder ved at slappe af, ved at koncentrere sig og ved at huske.

Tallene dækker over en variation på hovedområderne, hvor en lidt større andel af de studerende på Science and Technology, nemlig 13 procent, oplever stærke stress-symptomer i hverdagen, mens færrest studerende oplever tilsvarende på Health. Her er det tilfældet for 8 procent. Samtidig er Health også det hovedområde, hvor flest studerende (37 procent) altid eller ofte oplever stærke stress-symptomer i forbindelse med eksamen. Det er omvendt med 26 procent af de adspurgte tilfældet for færrest studerende på Science and Technology.

I forhold til 2007 er andelen af stressede studerende faldet ca. 2 procentpoint, men tallene er stadig høje. I dagligdagen går der efter eget udsagn ca. 3.300 stu-

derende rundt på AU med stærke stress-symptomer. I det kvalitative materiale efterspørger mange studerende direkte kurser, strategier og anden hjælp til stress-håndtering.

Stress i dagligdagen kan skyldes mange forskellige faktorer, som ikke alle er studierelaterede. Det kvalitative materiale i undersøgelsen giver imidlertid nogle hints om, hvilke studierelaterede forhold, der først og fremmest frustrerer og nogle gange stresser de studerende.

På *Science and Technology* nævnes kombinationen af kvarter-struktur, hvor undervisningsforløb typisk varer 7 uger plus en eksamensuge, ligesom der er mange undervisningsforløb af størrelsen 5 ECTS, som til-

sammen medfører, at de studerende følger og går til eksamen i op til 4 x 3 fag om året. Denne høje eksamensfrekvens og de få fridage hen over året finder mange studerende stressende i sig selv. Dertil kommer, at den mindste forsinkelse på undervisningsmaterialer og oplysninger fra undervisere og administration sætter dem bagud i forhold til undervisningsplanerne.

På *Health* er der udvalgte semestre, som mange studerende udpeger til at have en ekstrem arbejdsbyrde, og som nogle studerende 'knækker' på.

På *Business and Social Sciences* er én af de hyppigst kommenterede kilder til frustration den konkurrence-

orienterede tone blandt de studerende (herunder at have det mest interessante CV).

På *Arts* er den gennemgående kilde til frustration de få undervisningstimer og den sparsomme feedback, der både giver usikkerhed om eget faglige niveau og få muligheder for at møde medstuderende.

Eksamens-stress kan formodentlig ikke udryddes, men nok formindskes. Et af midlerne kunne være at skabe større overensstemmelse mellem undervisningsaktiviteterne i forløbene og eksamensaktiviteterne.

7. DISKRIMINERING OG CHIKANE

Fænomener som mobning, sexchikane, diskriminering og trusler er alle klassiske elementer fra analyser af psykisk arbejdsmiljø på arbejdsmarkedet. Det er fænomener, der eroderer trivsel, motivation, arbejdsglæ-

de og arbejdsevne, og som gerne alle skulle være fraværende i et godt arbejdsmiljø såvel som i et studiemiljø.

Diskriminering

Tabel 7.1. angiver, hvor stor en del af de studerende ved Aarhus Universitet, som inden for de sidste 12 måneder har følt sig udsat for diskriminering på grund af henholdsvis deres køn, seksuelle orientering, etniske baggrund eller religion.

Overordnet er der umiddelbart en lav andel af studerende, der inden for de sidste 12 måneder har følt sig diskrimineret. Stort set ingen studerende på Aarhus Universitet har inden for de sidste 12 måneder følt sig diskrimineret pga. deres seksuelle orientering. Flest studerende har i perioden følt sig diskrimineret pga. deres etniske baggrund. Det er tilfældet for 2 procent

af de studerende på Aarhus Universitet, mens det er tilfældet for 1 procent på Science and Technology og Arts, 2 procent på Health og 3 procent på Business and Social Sciences.

Flere af de udenlandske studerende skrev i de åbne svar, at de fandt mødet med det danske uddannelses-system og danske studerende vanskeligt, og at de nogle gange følte sig forskelsbehandlet. Dette foranledigede de analyser, som er vist i Tabel 7.2, hvor der alene indgår svar fra studerende, som er registreret med et andet statsborgerskab end dansk.

Tabel 7.1.

Har du inden for de sidste 12 måneder på dit studie følt dig udsat for...

	AU	ST	HE	BS	AR
... diskriminering pga. køn?	1%	1%	2%	1%	1%
... diskriminering pga. seksuel orientering?	0%	0%	0%	0%	0%
... diskriminering pga. etniske baggrund?	2%	1%	2%	3%	1%
... diskriminering pga. religion?	1%	0%	1%	1%	1%

Note: Tallene angiver, hvor stor en del af de studerende, der har svaret "ja" på spørgsmålet: "Har du inden for de sidste 12 måneder på dit studie følt dig diskrimineret pga. ...?".

Tabel 7.2 viser, at 15 procent af de fuldtidsstuderende med udenlandsk baggrund føler sig diskrimineret på grund af deres etniske baggrund. På Business and Social Sciences føler hver femte udenlandske studerende sig diskrimineret på grund af sin etniske baggrund.

Af det kvalitative materiale fremgår bl.a. at:

- de udenlandske studerende oplever danske studerende som høflige og hjælpsomme, men ikke som parate til at lukke udenlandske studerende ind i arbejdsgrupper, læsegrupper og sociale sammenhænge.
- selvom undervisningen foregår på engelsk, er megen information om administrative og sociale forhold kun tilgængelig på dansk.

- danske og udenlandske studerende ind imellem stilles forskelligt til eksamen (eksempelvis når danske studerende må aflevere skriftlige opgaver på dansk, og de udenlandske af gode grunde må aflevere på engelsk).
- de udenlandske studerende møder et meget varierende niveau af engelsk blandt undervisere og medstuderende.

Så målsætningen om øget internationalisering udfordrer både danske og udenlandske studerende på mangfoldige måder og er altså også en udfordring for trivsel og psykisk studiemiljø.

Tabel 7.2.

De udenlandske studerendes oplevelse af diskriminering. Har du inden for de sidste 12 måneder på dit studie følt dig udsat for...

	AU	ST	HE	BS	AR
... diskriminering pga. din etniske baggrund?	15%	8%	8%	19%	9%
n	1.089	79	125	716	169

Note: Tallene angiver, hvor stor en del af de *udenlandske* studerende, der har svaret "ja" på spørgsmålet: "Har du inden for de sidste 12 måneder på dit studie følt dig udsat for ...?". n angiver antallet af besvarelser fra fuldtidsstuderende med andet statsborgerskab end dansk.

Chikane

I Tabel 7.3 angives andelen af studerende, der inden for de sidste 12 måneder har følt sig udsat for mobning, sexchikane, trusler om vold og vold.

Generelt forekommer chikane sjældent på Aarhus Universitet, idet stort set ingen studerende har følt sig udsat for sexchikane, trusler om vold og vold, mens 1 procent har følt sig udsat for mobning inden for de sidste 12 måneder. Det er særdeles lave tal sammenlignet med lønmodtagere eller skoleelever, hvor tallene ligger på i gennemsnit 8 og 10 procent.

I 2007 var mobnings- og chikanetallene også meget lave, men man kan dog ikke sammenligne tallene di-

rekte, da definitionerne af mobning varierer. I denne undersøgelse har vi til forskel fra undersøgelsen i 2007 eksplicit defineret mobning som bevidst og systematisk personforfølgelse. I 2007 spurgte vi endvidere de studerende, om de *nogensinde* var blevet udsat for mobning, mens vi i 2011 på linje med det foreslåede skema fra Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø har begrænset perioden til de *sidste 12 måneder*. Derfor vil der i afsnittene vedrørende diskriminering og chikane ikke blive foretaget sammenligninger over tid.

Tabel 7.3.

Har du inden for de sidste 12 måneder på dit studie følt dig udsat for...

	AU	ST	HE	BS	AR
... mobning?	1%	1%	1%	1%	1%
... sexchikane?	0%	0%	1%	1%	0%
... trusler om vold?	0%	0%	0%	1%	0%
... vold?	0%	0%	0%	0%	0%

Note: Tallene angiver, hvor stor en del af de studerende, der har svaret "ja" på spørgsmålet: "Har du inden for de sidste 12 måneder på dit studie følt dig udsat for ...?".

8. DET FYSISKE OG ÆSTETISKE STUDIEMILJØ

Undersøgelsen inddrager de aspekter af det fysiske og æstetiske studiemiljø, der vedrører de studerendes følelse af, om bygninger og lokaler helt overordnet er rare at være i, og deres opfattelser af, om de fysiske omgivelser understøtter deres læringsaktiviteter med at lytte, læse, undersøge, skrive, samarbejde mv. Spørgsmålene vedrører således deres vurdering af undervisningslokaler, læsepladser, gruppearbejdsrum

og rammerne til socialt samvær samt hvor mange timer, de ugentligt tilbringer på deres uddannelsessted.

De aspekter af det fysiske studiemiljø, der vedrører sikkerhed og sundhed, og som det kræver særlig ekspertise at vurdere (herunder sikkerhed i laboratorier og forsøgsanlæg), kortlægges i en anden undersøgelse forestået AU HR, Organisationsudvikling og arbejdsmiljøenheden. Udgangspunktet er bygningsmassen og de enkelte lokaler.

Tilfredsheden med de fysiske rammer

I undersøgelsen spørges de studerende helt overordnet, om de fysiske rammer gør det rart at opholde sig på deres uddannelsessted. Sigtet er at indfange den overordnede følelse i forhold til stedet. Efter at være spurgt mere detaljeret om en række forhold, bliver de endvidere spurgt om, om de overordnet set er tilfredse med de fysiske rammer. Sigtet er her at indfange en mere overordnet alting-taget-i-betragtning vurdering. Svarene fremgår af Tabel 8.1.

Tabel 8.1 viser at 2/3 af de studerende ved Aarhus Universitet erklærer sig overvejende eller helt enig i, at de er tilfredse med de fysiske rammer på deres studie-sted. Det dækker over en lidt større tilfredshed blandt de studerende ved Science og Technology på 76 pro-

cent og en lidt lavere tilfredshed på de andre hoved-områder. Tilfredsheden er mindst på Arts, hvor 62 procent erklærer sig tilfreds med de fysiske rammer.

Langt de fleste studerende er enige i, at de fysiske rammer gør det rart at være på universitetet. På Science and Technology er hele 77 procent overvejende eller helt enig i den betragtning. Health og Business and Social Sciences ligger på henholdsvis 69 og 70 procent, mens Arts ligger lidt lavere med 62 procent af de studerende, der finder, at de fysiske rammer gør det rart at være på uddannelsesstedet.

Tabel 8.1.

Fysisk og æstetisk studiemiljø

	AU	ST	HE	BS	AR
Jeg er overordnet tilfreds med de fysiske rammer på mit uddannelsessted	67%	76%	68%	66%	62%
De fysiske rammer gør det rart at opholde sig på mit uddannelsessted	68%	77%	69%	70%	62%

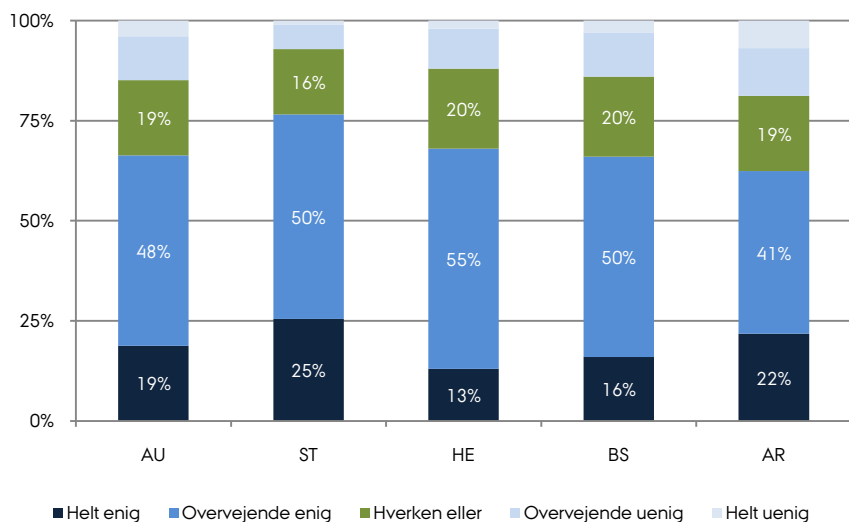
Note: Tallene for fysisk og æstetisk studiemiljø viser den andel af de studerende, som har svaret helt eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Som det fremgår af Figur 8.1, så er det imidlertid kun 1/5 studerende, der erklærer sig helt enig i udsagnet. Halvdelen af de studerende erklærer sig overve-

jende enig. Så svarene kan udlægges derhen, at de studerende synes, at de har gode rammer, men at der også er plads til forbedringer (jævnfør nedenfor).

Figur 8.1.

Jeg er overordnet tilfreds med de fysiske rammer på mit uddannelsessted.



Uddannelsesstedets fysiske rammer

Det fysiske og æstetiske studiemiljø handler helt overordnet om at skabe fysiske rammer, der understøtter og inviterer til det læringsarbejde, som de studerende forventes at udføre i undervisningen og ikke mindst *mellem* timerne. Set i et læringsperspektiv skal kvaliteten af de fysiske rammer således vurderes på, hvorvidt de understøtter moderne studerendes arbejdsopgaver.

Generelt oplever de fleste studerende, at der i undervisningslokaler er plads til, at de kan sidde ned, 86 procent svarer, at dette er tilfældet, og der er kun en mindre variation hovedområderne imellem.

Større problemer oplever de studerende imidlertid vedrørende deres arbejdsforhold mellem konfrontationstimerne. Overordnet på universitetet svarer 55 procent, at de kan finde en læseplads, når de har brug for en. Højest er tallet på Arts – 72 procent – men det

tal skal ses i lyset af, at de studerende på Arts i gennemsnit tilbringer meget få timer på universitetet (jævnfør nedenfor). På Business and Social Sciences er pladsproblemerne størst, idet kun 43 procent af de studerende her kan finde læseplads i ønskeligt omfang.

Også vedrørende muligheden for at finde plads til læsegrupperarbejde på uddannelsesstedet har Business and Social Sciences de største problemer, idet kun 39 procent finder, at der er muligheder nok.

Der er *meget* store forskelle på de fysiske rammer og de studerendes oplevelse af de fysiske rammer mellem de forskellige uddannelser på Aarhus universitet.

Den hyppigst forekommende kommentar til de fysiske rammer i det kvalitative materiale er ønsket om bedre muligheder for på uddannelsen at kunne finde et sted at arbejde alene (læsepladser) og især sammen med læsegrupper.

Spørger man til, hvorvidt de fysiske rammer giver de studerende mulighed for at møde deres undervisere i dagligdagen eller ej, findes ret store forskelle på tværs af hovedområderne. På Science and Technology svarer 61 procent, at det er tilfældet, mens det på Health kun er 29 procent, der finder, at de fysiske rammer giver mulighed for at møde underviserne i dagligdagen.

Tabel 8.2.

Uddannelsesstedets fysiske rammer

	AU	ST	HE	BS	AR
Når jeg har brug for en læseplads, kan jeg for det meste finde det	55%	59%	54%	43%	72%
Der er for det meste et sted, hvor jeg kan sidde sammen med min læsegruppe/-makker, når jeg har brug for det	53%	61%	52%	39%	69%
Der er plads nok i undervisningslokalerne til, at jeg kan sidde ned	86%	89%	89%	87%	82%
De fysiske rammer på mit uddannelsessted giver god mulighed for at møde underviserne i dagligdagen	40%	61%	29%	33%	43%

Note: Tallene for fysiske rammer viser den andel af de studerende som har svaret helt eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

De studerendes daglige gang på studiet

I gennemsnit bruger de studerende 20,5 time om ugen på selve uddannelsesstedet. Det dækker over en markant variation mellem hovedområderne. De studerende på Science and Technology bruger i gennemsnit 27,5 time om ugen på deres uddannelsessted, mens studerende på Arts i gennemsnit befinder sig 14,5 time om ugen på deres uddannelsessted. På Health bruger de studerende i gennemsnit 27,5 time om ugen på deres studiested. Dette tal ligger på cirka 19,5 time for studerende ved Business and Social Sciences.

Hvis man trækker de timer fra, som de studerende i gennemsnit anfører, at de deltager i konfrontationstimer, kan man se, at der også er en betydelig forskel i antallet af timer, som de studerende tilbringer på uddannelsesstederne mellem timerne. Der, hvor der er det færreste antal undervisningstimer, er der også det færreste antal øvrige timer på uddannelsesstedet, hvilket alt andet lige må give en mindre følelse af tilknytning til uddannelserne.

Tilstedeværelsen på uddannelsesstedet dækker over en lang række forskelligartede aktiviteter. Disse uddybes i nedenstående Tabel 8.4., der er en oversigt over

de studerendes typiske brug af deres uddannelsessted.

Tabel 8.3.

Den daglige gang på studiet. Timer per uge

	AU	ST	HE	BS	AR
Hvor mange timer opholdt du dig på dit uddannelsessted?	20,5	27,5	27,5	19,5	14,5
Timer brugt på undervisning	12,0	17,5	17,0	10,5	8,5
Timer på uddannelsesstedet minus deltagelsen i konfrontationstimer	8,5	10,0	10,5	9,0	6,0

Note: Tallene er afrundet til nærmeste halve time. Speciale- og ph.d.-studerende er udeladt af analysen. De studerendes samlede tidsforbrug skal være større end 0 og mindre end 84 timer/ugen for at blive inkluderet i analysen.

De studerendes brug af universitetets lokaler

Ikke overraskende angiver en meget stor del af de studerende, at de typisk kommer på deres uddannelsessted for at modtage undervisning. I gennemsnit bruger halvdelen af de studerende ligeledes deres uddannelsessted til læsning og forberedelse. Her viser det sig, at over 60 procent af de studerende på Health tager på universitetet for at læse og forberede sig, mens det kun er tilfældet for 41 procent af de studerende på Arts. På Business and Social Sciences er det lidt over halvdelen, der også anvender universitetets fysiske lokaliteter til læsning og forberedelse. Dette tal er for Science and Technology 57 procent.

En større andel af de studerende bruger deres uddannelsessted, når de skal lave læsegrupperarbejde. I gennemsnit er det 62 procent – igen lidt færre på Arts og lidt flere på Health.

Som det er beskrevet tidligere, har det sociale samvær betydning for de studerendes trivsel. Af denne tabel ses det, at 43 procent af de studerende typisk anvender deres uddannelsessted til socialt samvær. Der er flest på Science and Technology, hvor 50 procent af

de studerende angiver, at de anvender deres studie- sted til at være sammen med andre. På Health er det lige knap halvdelen, der er sociale på deres uddannelsessted, og på Business and Social Sciences er det 44 procent. På Arts er der 36 procent af de studerende, der svarer, at de typisk bruger uddannelsesstedet til socialt samvær.

Men tallene i Tabel 8.4 skal læses i lyset af tallene i Tabel 8.3, hvoraf det fremgår, at de studerende på det 'våde' område tilbringer ca. tre 'mellem'-timer om dagen på deres uddannelsessted og henholdsvis knap 2 og knap 1 time for studerende fra Business and Social Sciences og Arts.

Studienævnene bør tage stilling til og kommunikere, i hvilket omfang de har *intention* om at prøve at udvide mængden af studenterlæsepladser, om det er *muligt* og inden for *hvilken tidsramme*, det kan gøres.

Man bør i Studienævnet i sine overvejelser medtage, at den kommende satsning på e-læring i campus- undervisningen på AU formodentlig vil *øge* behovet for studenterarbejdspladser (jævnfør nedenfor).

Tabel 8.4.

Hvad bruger du typisk dit uddannelsessted til?

	AU	ST	HE	BS	AR
Undervisning	96%	95%	99%	95%	96%
Læsning og forberedelse	50%	57%	61%	52%	41%
Læsegrupperarbejde	62%	63%	69%	62%	59%
Socialt samvær	43%	50%	47%	44%	36%

Note: Tallene viser, hvor stor en andel af de studerende, som angiver typisk at bruge sit uddannelsessted til ovenstående aktiviteter.

Case: De fysiske rammer for integration af nye studerende

Flere steder på Aarhus Universitet er der bygninger, hvor de fysiske rammer og indretningen af disse understøtter opbygningen af sociale relationer og identifikation med faget. Nanoscience, der udbydes af det interdisciplinære center iNANO, er den uddannelse på Aarhus Universitet, hvor de studerende i gennemsnit bruger flest timer om ugen på selve undervisningsstedet. Kaj Michael Jensen, uddannelsesansvarlig på iNANO, forklarer:

"Nanoscience er et meget tværfagligt studie, og vi var derfor meget optaget af at få de studerende godt integreret fagligt og socialt. Integrationen prøvede vi at tænke ind i ombygningen af lokalerne, da uddannelsen blev oprettet i 2002. Vi rev vægge ned, så der på den ene side af en lang gang ligger tre store holdrum, hvoraf de to lige nu er reserveret studerende på første år.

Bortset fra forelæsningerne foregår alle timer i disse rum, og det er mit indtryk, at de studerende i høj grad bruger rummene imellem timerne. Blandt andet til arbejde i læsegrupper, som vi tilskynder dem til at være del af. Ved siden af holdrummet ligger et øvelseslaboratorium, hvor de studerende blandt andet laver deres første projekt. På den anden side af gangen sidder både den studieansvarlige og en del af de forskere, som underviser de studerende på de første semestre."

9. KOMMUNIKATION OG E-LÆRING

Ét af Aarhus Universitets nye satsningsområder er Educational IT (Aarhus Universitet, 2011). I rapporten for det fremtidige Aarhus Universitet hedder det, at Aarhus Universitet med Educational IT vil give "muligheder for netbaserede læringsaktiviteter", og at "undervisningen skal tilrettelægges med afsæt i den aktuelle medievirkelighed" (ibid., p. 41).

Aarhus Universitet råder over en række elektroniske læringsplatforme – AULA, CampusNet, BlackBoard og FirstClass – som undervisere og studerende har brugt gennem en årrække. På AU har de fleste undervisningsforløb således rutinemæssigt været understøttet af en hjemmeside.

E-læring

Tabel 9.1. viser de studerendes vurdering af underviserens brug af elektroniske platforme. Tabellen viser, at de studerende i overvejende grad vurderer, at underviserne er gode til at distribuere undervisningsmateriale via de elektroniske platforme. Det kan dog bemærkes, at Health ligger under hovedområdegennemsnittet. Her vurderer kun 55 procent, at underviserne generelt er gode til at anvende platformene til at distribuere undervisningsmateriale. Både på Science and Technology og Business and Social Sciences svarer 86 procent, at underviserne er gode til dette.

Undersøgelsen rummer to spørgsmål om oplevelsen af underviserens brug af elektroniske læringsplatforme i undervisningen. Det ene spørgsmål vedrører underviserens brug af LearningManagementSystem'erne til at distribuere undervisningsmateriale. Det andet spørgsmål vedrører underviserens brug af LMS'erne som aktiverende læringsrum.

Forventningen er, at de studerende oplever langt mest af det første (distribution af undervisningsmateriale), og endvidere at e-læring ikke fylder så meget i undervisningen, at det direkte påvirker de studerendes trivsel. Det er til gengæld også forventningen, at situationen om tre år har forandret sig på disse punkter som en følge af de kommende års satsning på Educational IT på AU.

Anderledes ser tallene ud, når der er spurgt til, om underviserne er gode til at anvende de elektroniske platforme til at aktivere de studerende. På hele Aarhus Universitet er 23 procent af de studerende overvejende eller helt enig i, at underviserne er gode til at bruge platformene til at aktivere de studerende. 27 procent af de studerende finder, at det er tilfældet på Arts, mens kun 11 procent erklærer sig enig i påstanden på Health.

Tabel 9.1.

Vurdering af undervisernes brug af de elektroniske læringsplatforme.

	AU	ST	HE	BS	AR
Mine undervisere er generelt gode til at bruge de elektroniske læringsplatforme til at distribuere undervisningsmateriale	81%	86%	55%	86%	81%
Mine undervisere er generelt gode til at bruge de elektroniske læringsplatforme til at aktivere de studerende	23%	20%	11%	23%	27%

Note: Læringsplatforme kan fx være AULA, CampusNet, Blackboard, FirstClass mv. Aktivering af studerende gennem elektroniske læringsplatforme kan være brug af diskussionsfora, blogs, wiki, læringsstier, podcasts mv. Tallene for undervisernes brug af de elektroniske læringsplatforme viser den andel af de studerende, som har svaret helt eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Samlet set kan det siges, at Aarhus Universitet har infrastruktur, arbejdsgange og arbejdsvaner blandt undervisere og studerende på plads i den betydning, at der på nuværende tidspunkt *er* etableret – lidt forenklet sagt – to undervisningsrum: det fysiske og det virtuelle læringsrum. Tallene vidner også om, at det virtuelle rum pt. mere bruges som 'posthus' end som 'klasselokale'. Men der er et godt udgangspunkt for næste satsning, nemlig at implementere en undervisningspraksis på Campus, hvor både det fysiske og det virtuelle 'klasselokale' bruges til læring.

Studienævnene bør drøfte, hvordan man på de enkelte uddannelser kan implementere Aarhus Universitets nyligt vedtagne *Educational IT*-politik, der formulerer

en målsætning om – over en kort årrække – at gentænke hovedparten af uddannelsernes undervisningsforløb med henblik på at anvende e-læring til i højere grad at strukturere de studerendes læringsarbejde og aktivere dem mere før, under og efter konfrontationstimerne.

Øget anvendelse af e-læring vil ikke først og fremmest manifestere sig som øget fjernundervisning, men som blandet undervisning. Og man må forvente, at øget brug af e-læring giver et øget behov for studenterarbejdspladser, hvor arbejdsgrupper sammen kobler sig op på kursushjemmesiden og løser opgave og arbejder med det faglige stof.

Adgang til information og brug af elektroniske læringsplatforme

I undersøgelsen er de studerende også blevet spurgt til deres oplevelse af adgang til trådløst net, studieinformationer på nettet og studievejledning mere generelt. Tabel 9.2 viser, at 80 procent af de studerende vurderer, at der generelt er adgang til netværk på de steder, hvor der er brug for det. Det dækker over en variation mellem hovedområderne. Hvor 95 procent oplever, at der er adgang til nettet på Science and

Technology, så opleves det kun af 75 procent på Business and Social Sciences.

I forhold til tilgængeligheden af informationer på nettet finder over 80 procent af de studerende, at der er god mulighed for at finde de relevante oplysninger om studieforhold på nettet, -- flest på Business and Social Sciences og færrest på Health.

Tabel 9.2.

Vurdering af elektronisk adgang til information samt studievejledning

	AU	ST	HE	BS	AR
Der er generelt adgang til det trådløse netværk på de steder, hvor jeg har brug for det	80%	95%	82%	75%	81%
På nettet har jeg god mulighed for at finde frem til de oplysninger, jeg har brug for om undervisning, eksamen, studieordninger mv.	82%	79%	70%	85%	82%
Studievejledningen kan generelt hjælpe mig med de problemer og spørgsmål, jeg henvender mig med	69%	66%	73%	68%	71%

Note: Tallene for elektronisk adgang til information samt Studievejledningen viser den andel af de studerende, som har svaret helt eller overvejende enig. Resten har svaret hverken/eller, overvejende uenig eller helt uenig.

Det sidste spørgsmål rapporteret i Tabel 9.2. drejer sig om studievejledningen og dennes evne til at hjælpe de studerende med de problemer, de har. Godt 2/3 af de studerende på Aarhus Universitet oplever, at man på Studievejledningen er i stand til at rådgive i forhold til de problemer og spørgsmål, de studerende har. 73 procent oplever, at dette er tilfældet på Health. Det samme gør sig gældende for 71 procent på Arts og 68

procent på Business and Social Sciences. På Science and Technology oplever 66 procent af de studerende, at de kan få hjælp af de ansatte på Studievejledningen.

I det kvalitative materiale efterspørges studievejledere, der er ældre og længere henne på studiet til vejledning af ældre studerende.

LITTERATUR

- Aarhus Universitet (2011) *Den faglige udviklingsproces*, Aarhus Universitet, Rapport fra Universitetsledelsen den 9. marts 2011
- Biggs, John & Tang, Katherine (2007) *Teaching for Quality Learning at University*, 3rd ed, The Society for Research in- to Higher Education & Open University Press
- DCUM, Dansk Center for Undervisningsmiljø (2011) *Termometertal fra 4.-10. klasse i skoleåret 2009/10*, hentet den 18. april 2011 på <http://dcum.dk/grundskole-mobning-2011>
- Det Europæiske Arbejdsmiljøagentur, *Stress: Definition and causes*, hentet den 18. april 2011 på http://osha.europa.eu/da/topics/stress/definitions_and_causes
- Hattie, John (2009) *Visible Learning. A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*, Routledge
- Larsen, Ulrik (2000) *Frafald og Studiemiljø*, Aarhus: Studenterrådet ved Aarhus Universitet
- NFA, Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø (ukendt dato) *Mobning på arbejdet kan ramme alle*, hentet den 18. april 2011 på <http://www.arbejdsmiljoforskning.dk/da/projekter/amis-spoergeskema-om-psykisk-arbejdsmiljoe/resumeer/mobning-paa-jobbet-kan-ramme-alle>
- Retsinformation (2001) *Lov om elevers og studerendes undervisningsmiljø*, hentet den 18. april 2011 på <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=23705>
- Universitets- og Bygningsstyrelsen (2009) *Campus og studiemiljø*. Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling. Kan downloades på www.ubst.dk

APPENDIKS A: SVARPROCENTER OG USIKKERHED

Svarprocenter

Af de i alt 30.608 fuldtidsstuderende, som fik tilsendt en mail med en invitation til at deltage i spørgeskemaundersøgelsen, besvarede 11.401 studerende spørgsmålene. Dette giver en svarprocent på 37. På mange studier er svarprocenten væsentligt højere. For eksempel har store studier såsom Statskundskab, Medicin, Tandlæge, Biologi, Datalogi, IFA, AAL, Matematik, Molekylærbiologi svarprocenter på 45 og derover.

37 procent er en høj svarprocent. Til sammenligning har der på andre universiteter, hvor der er blevet gennemført studiemiljøundersøgelser, været markant lavere svarprocenter: KU (19 procent), AAU (17 procent) og SDU (16,5 procent).

På den anden side betyder en svarprocent på 37, at der er 63 procent, som ikke har svaret. En meget væ-

sentlig forklaring på de manglende svar er, at det er meget svært at komme i kontakt med de studerende gennem mailsystemet. Omfanget af problemet er ikke kendt, men det er Arbejdsgruppens erfaring, at mange studerende ikke bruger deres centralt tildelte post.au.dk-mail og dermed aldrig – på trods af et omfattende PR-arbejde – har opdaget undersøgelsen. Det ses blandt andet af, at der ved den første udsendelse til de studerende blev returneret mere end 1.700 mails, der ikke kunne leveres. På samme måde har Arbejdsgruppen i dataindsamlingsperioden modtaget mange mails fra studerende, som ikke havde modtaget en mail, men som bad om at deltage i undersøgelsen.

Er data repræsentative?

Datas validitet afhænger i høj grad af, om frafaldet på 63 procent er usystematisk. I den tekniske rapport (Rapport nr. 6) har vi foretaget en sammenligning af karakteristika ved de studerende, der har svaret, sammenlignet med hele populationen. Andelen af udenlandske studerende kontra danske er præcis den samme i den gruppe, som har besvaret spørgeskemaet, som den er i den samlede studentpopulation

på AU. Ligeledes er kønsfordelingen for population og undersøgelse identisk. De studerende, der har besvaret spørgeskemaet, er i gennemsnit 1,8 år yngre end hele studentpopulationen, og der er en svag overrepræsentation af bachelorstuderende i undersøgelsen.

Statistisk usikkerhed

At svarprocenten ikke er 100, gør, at resultaterne ikke er sikre. Arbejdsgruppen vurderer, at data har en meget høj kvalitet, og at resultaterne i høj grad er pålidelige. Men strengt taget er tallene kun et *estimat* og dermed behæftede med usikkerhed. Denne usikkerhed kan ligeledes estimeres. I den tekniske rapport (Rapport 6) er der for hvert enkelt institut foretaget en beregning af den statistiske usikkerhed.

For hovedområderne og AU under ét er fejlmargenen $\pm 1-2$ procent. På mange af de store institutter, fx Biologi, IMV, Medicin og Jura, er fejlmargenen $\pm 2-5$ procent. På mellemstore institutter med en forholdsvis lav svarprocent er den statistiske usikkerhed større. Enkelte institutter har meget høje statistiske usikkerheder.

Sammenligning af 2007- og 2011-tal

Mange af spørgsmålene i *Studiemiljø2011* er identiske med undersøgelsen for 2007, og dermed er der en unik mulighed for at undersøge udviklingen i studiemiljøet. Tidssammenligningerne er vist i denne rapport, og en fuldstændig sammenligning af alle spørgsmål kan downloades fra hjemmesiden www.au.dk/studiemiljo2011.

Her skal det dog bemærkes, at der (som ved alle tidssammenligninger) er fare for at overtolke udviklingen på grund af følgende fejlkilder. For det første kan der være tale om tilfældige udsving. Dette er dog mindre sandsynligt i så stor en undersøgelse, men i den tekniske rapport (Rapport nr. 6) er der foretaget en beregning af, hvor stor en forskel skal være i tid for at være statistisk signifikant. For det andet kan selve sammenligningen af studenterpopulationen have ændret sig. Hvis HE tages som eksempel, er der siden 2007 oprettet en uddannelse i Folkesundhed, og sammenlignet med 2007 er svarprocenten for de tandlægestuderende markant højere, og dermed har disse større vægt i totalen for HE.

I forlængelse heraf skal det siges, at der kun må sammenlignes spørgsmål, hvor svarkategorier og spørgsmålsformulering er identiske. Af hensyn til sammenlignelighed har Arbejdsgruppen prioriteret kun at revidere spørgeskemaet fra 2007 i det omfang, som det har været absolut nødvendigt. På den anden side har Arbejdsgruppen på baggrund af erfaringer fra 2007 fundet det nødvendigt at revidere og præcisere spørgsmål. Spørgsmålet om mobning er blevet præciseret, således at begrebet mobning er defineret. Ligeledes har vi præciseret, at mobning og andre former for chikane og diskriminering skal være foregået inden for de seneste 12 måneder. I de studerendes angivelse af deres tidsforbrug har Arbejdsgruppen ændret svarkategorierne: I 2007 havde de studerende kun mulighed for at angive deres tidsforbrug i på forhånd fastlagte intervaller. I 2011 kunne de studerende skrive deres nøjagtige tidsforbrug i et fritekstfelt. Dette giver en meget højere grad af præcision, men dette på bekostning af muligheden for at sammenligne med data fra 2007.

Tabel A.1.

Svarprocenter

Institut /studieævn/uddannelse	N	n	%	Institut /studieævn/uddannelse	N	n	%
AU	30.608	11.401	37%	Business and Social Sciences	12.918	4.947	38%
				Økonomi	1.023	400	39%
Science and Technology	3.912	1.786	46%	Jura	2.012	447	22%
Kemi	406	172	42%	Psykologi	1.231	438	36%
Matematik	407	192	47%	Statskundskab	1.199	590	49%
Geologi	137	59	43%	HIH	1.118	629	56%
Molekylærbiologi	473	217	46%	Sprog (BA)	1.190	440	37%
IFA	386	194	50%	Sprog (KAN)	993	341	34%
Datalogi	621	297	48%	Økonomi (BA)	2.216	816	37%
Biologi	478	228	48%	Økonomi (KAN)	1.936	846	44%
Idræt	265	90	34%				
iNano	185	104	56%	Arts	10.556	3.294	31%
DJF	113	55	49%	Religion	405	93	23%
ASE	433	174	40%	Teologi	363	77	21%
BIRC	8	4	50%	IFI	436	102	23%
				IMV	1.300	435	33%
Health	3.222	1.374	43%	Historie	964	356	37%
Medicin	2.360	1.063	45%	Æstetik	1.088	458	42%
Tandlæge	316	162	51%	SLK	839	330	39%
Biomedicin	45	9	20%	Nordisk	585	191	33%
Sygepleje	126	23	18%	AAL	872	439	50%
Folkesundhed	55	25	45%	Didaktik	363	67	18%
SKT	215	55	26%	Lifelong Learning	49	4	8%
Sundhedsfag	69	13	19%	Gen. pæd.	509	75	15%
Molekylær medicin	36	24	67%	Pæd. antropologi	496	112	23%
				Pæd. filosofi	216	42	19%
				Pæd. psykologi	976	255	26%
				Pæd. sociologi	874	158	18%
				Udd.videnskab	176	82	47%
				IT-did. design	45	18	40%

Note: N angiver det samlede antal fuldtidsstuderende, som var indskrevet på tidspunktet for undersøgelsen. n angiver antallet af svar.

APPENDIKS B: REGRESSIONSANALYSE

Table B.1.

Regressionsanalyse. Hvad kan forklare variationen i den afhængige variabel trivsel? Tallene angiver de ustandardiserede regressionskoefficienter

(konstant)	2,507
Køn	0,148***
Alder	-0,008***
Egen formåen	0,069***
Bachelor/kandidat	n.s.
Sidefag	n.s.
Kontakt til medstuderende	0,179***
Læsegruppeaktivitet	0,027***
Udbud af sociale og faglige arr.	0,059***
Ensomhed	-0,092***
Kontakt til undervisere	0,052***
Faglig integration	0,324***
Undervisningens organisering	0,088***
Feedback	n.s.
Stærke stress-symptomer	-0,036***
Chikane/diskriminering	-0,210***
Fysisk studiemiljø	0,039***
Justeret $R^2=0,547$	
N=9.750	

Note: Signifikansniveauer: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$, n.s. nonsignifikant. Se den tekniske rapport for konstruktion af den afhængige og de uafhængige variable.

APPENDIKS C: REGELGRUNDLAG

Kravene til en undervisningsmiljøvurdering er i loven præciseret således (arbejdsgruppens understregning og kursivering):

§ 6. Uddannelsesstedets ledelse sørger for, at der udarbejdes en skriftlig undervisningsmiljøvurdering af *sikkerheds- og sundhedsforholdene* samt forholdene vedrørende det *psykiske og æstetiske miljø* på uddannelsesstedet.

Stk. 2. Undervisningsmiljøvurderingen skal være *tilgængelig* på uddannelsesstedet for elever og studerende og andre interesserede.

Stk. 3. Undervisningsmiljøvurderingen skal revideres, når der sker ændringer, der har betydning for undervisningsmiljøet, dog mindst *hvert tredje år*.

§ 7. Undervisningsmiljøvurderingen skal mindst indeholde følgende elementer:

Kortlægning af uddannelsesstedets fysiske, psykiske og æstetiske undervisningsmiljø,

beskrivelse og vurdering af eventuelle undervisningsmiljøproblemer,

udarbejdelse af en *handlingsplan*, hvor det fremgår, i hvilken takt og rækkefølge, de konstaterede problemer skal løses, og forslag til *retningslinjer for opfølgning* på handlingsplanen.

Stk. 2. Uddannelsesstedets ledelse skal inddrage undervisningsmiljørepræsentanterne i planlægningen, tilrettelæggelsen og gennemførelsen af samt opfølgningen på undervisningsmiljøvurderingen.

APPENDIKS D: NØGLETAL

Tabel D.1.

Nøgletal angående forholdet mellem studerende og VIP

	Stude- rende	Ph.d.- studerende	VIP (års- værk)	D-VIP (årsværk)	Stud/VIP+ D-Vip	Ph.d.- stud./VIP
ST	3.912	686	1.437	51	2,6	0,5
HE	3.222	570	621	114	4,4	0,9
BS	12.918	223	641	206	15	0,3
AR	10.556	337	725	84	13	0,5

Kilde: Nøgletal, Faglig udviklingsproces, Aarhus Universitet, 2011



